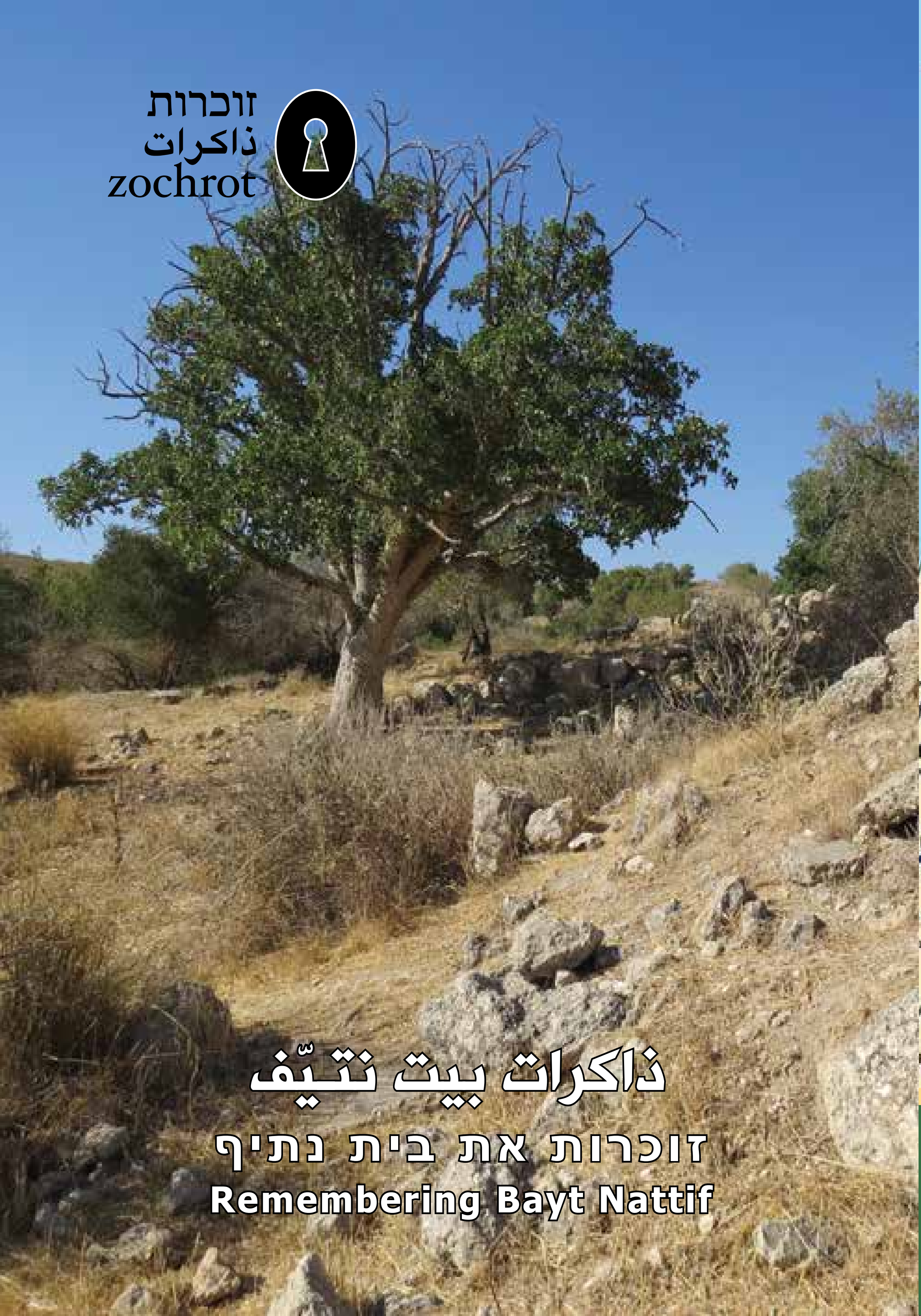

זוכרות
ذاكرات
zochrot

ذاكرات بيت نتّيف

זוכרות את בית נתיף

Remembering Bayt Nattif

ذاكرات بيت نتّيف

זוכרות את בית נתיף

Remembering Bayt Nattif

تحرير: عمر الغباري
بحث وجمع مواد: عمر الغباري، رنين جريس، كفاح عجارمة، إريك آدر
ترجمة: عمر الغباري، عامي آشر

الغلاف الأمامي: أنقاض في بيت نتيف. تموز ٢٠١٦. تصوير عمر الغباري
الغلاف الخلفي: خريطة فلسطين قبل النكبة، إعداد سلمان أبو ستة

تصميم: نيريت بنياميني، چيله كاپلـَن، محمود ياسين
طباعة: مطبعة الرسالة – بيت حنينا، القدس

إصدار / جمعية زوخروت ،شارع يتسحاق سديه ٣٤ ، ص.ب. ٥١٦٩٨ تل أبيب ٦٧٢١٢
هاتف: ٠٣-٦٩٥٣١٥٥ ، فاكس: ٠٣-٦٩٥٣١٥٤

עורך: עמר אלע׳בארי
מחקר ואיסוף חומרים: עמר אלע׳בארי, רנין ג׳ריס, כפאח עג׳ארמה, אריק אדר
תרגום: עמר אלע׳בארי, עמי אשר

שער קדמי: בית הרוס בבית נתיף,יולי 2016.
צילם עמר אלע׳בארי
שער אחורי: מפת פלסטין לפני הנכבה, עורך: סלמאן אבו סתה

עיצוב: נירית בנימיני, גילה קפלן , מחמוד יאסין
הדפסה: דפוס אלרסאלה, בית חנינא, י-ם

הפקה / עמותת זוכרות , יצחק שדה 34, ת.ד 51698 תל אביב יפו 67212
טל׳ 6953155 - 03, פקס 6953154 - 03
Zochrot ,Yitzhak Sade 34, Po Box 51698, Tel Aviv 6721202

זוכרות
ذاكرات
zochrot

تحية وشكر خاص إلى لاجئي/ات بيت نتيف الذين سمحوا لنا بدخول قريتهم.
תודה מיוחדת לפליטי/ות בית נתיף שהרשו לנו להיכנס לכפרם

تشرين الثاني November נובמבר
2016

© All rights reserved to those who were expelled from their homes

شجرة زيتون عمرها مئات السنين في بيت نتيف ، تشرين الثاني 2016
עץ זית בן מאות שנים בבית נתיף , נובמבר 2016
Olive tree in Bayt Nattif , November 2016

مقدمة

غرست الكيرن كييمت (الصندوق القومي اليهودي) على أرض بيت نتيف غابة على اسم القسّ الموقر باستيان يان آدر الذي أنقذ عددًا كبيرًا من اليهود خلال الحرب العالمية الثانية في هولندا. في 20 تشرين الثاني 1944 تم إعدامه من قبل النظام النازي بسبب نشاطه ذاك. لم يعلم الكاهن، منقذ مئات اليهود من النازية، ولم تعلم عائلته أن الكيرن كييمت سوف تخلد ذكراه بواسطة غرس أشجار على أراضي لاجئين فلسطينيين احتلت دولة إسرائيل قريتهم وأرغمتهم على النزوح في 21-22 تشرين الأول 1948، ثم منعت عودتهم، هدمت منازلهم، استولت على أراضيهم وأقامت عليها بلدانًا ومواقع للإسرائيليين مثل كيبوتس هلامد هِ، موشاف أفيعيزر، نفيه ميخائل، رمات بيت شيمش، حديقة وطنيّة وغيرها، وما زالت تعارض عودة السكان الفلسطينيين.
في تشرين الثاني 2016، تمّ تهشيم حجر التخليد واللافتة التي تحمل اسم القسّ باستيان يان آدر في الغابة في بيت نتيف. كما يبدو، فإن ذلك حدث مباشرة بعد إصدار الدعوة، من قبل زوخروت والسيد إريك آدر- نجل القسّ ودبلوماسي هولندي سابق، إلى نشاط في بيت نتيف يشمل جولة بين أنقاض القرية المدمّرة وطقس اعتذار واحتجاج ضد الكيرن كييمت التي استغلت اسم القسّ في مشروع أنشئ على حساب اللاجئين الفلسطينيين.
إن تهشيم الحجر، من قبل مجهولين حتى اللحظة، بكونه عملاً عنيفًا وانتقاميًّا هو جزء من ذات القضيّة ونفس السلوك العنيف المتبع منذ بداية النكبة وحتى يومنا هذا. قمع الحقيقة، كمّ الأفواه، إخفاء الشهادات وملاحقة من يسعى إلى إنشاء حياة ممكنة ومتساوية لكل المواطنين والسكان في هذا الحيّز، حياة لا تستند على التهجير والاستعلاء والعدوان.
صدر هذا الكتيّب بمناسبة الفعالية في بيت نتيف، وسينضم إلى سلسلة طويلة من الكتيبات والفعاليات التي تنظمها زوخروت- ذاكرات في المدن والقرى الفلسطينية المدمّرة بهدف توعية الإسرائيليّين بتفاصيل النكبة الفلسطينية، والمناداة بتحمّل الطرف الإسرائيلي المسؤولية عن دوره في تسبيب النكبة، والإدراك بأن

الاعتراف بحق العودة للاجئين الفلسطينيين هو أساس لأيّ عملية عدالة وسلام في البلاد ولمستقبل بني البشر فيها.

يشمل الكتيب شهادات لاجئين فلسطينيين يعيشون اليوم في مخيم عايدة للاجئين وفي مدينة بيت جالا، وقصة الكاهن باستيان يان آدر، ومعلومات عن القرية الفلسطينية بيت نتيف، وصورًا من أرض القرية المهجرة، وخرائط بريطانية وفلسطينية تحمل اسم بيت نتيف خلافًا للخرائط الإسرائيليّة.

نتقدم بالشكر الجزيل إلى السيد إريك آدر على تواصله مع زوخروت ومبادرته للقيام بهذا النشاط المشترك. كما ونتقدم بالشكر إلى مركز «لاجئ» في مخيم عايدة على مساعدته في تنسيق المقابلات وتزويدنا بالمعلومات عن المخيم.

«ذاكرات بيت نتّيف» هو الكتيب رقم 62 في سلسلة الكتيّبات التي تصدرها «زوخروت» عن القرى والبلدات المنكوبة في هذه البلاد، وقد صدر قبله كتيّبات عن المواقع التالية: دير أبان، لوبية، صرعة، حدثا، الرويس، ميعار، بلد الشيخ، ياجور، البصّة، طيرة حيفا، صمّيل الخليل، منشية عكا، معلول، طبرية، عاقر، البروة، خبيزة، كفر سبت، القبو، عيلبون، إقرث، كفر بِرعِم، منشية يافا، الغبَيَات، سبلان، العراقيب، كفر عنان، الدامون، مسكة، السُّميرية، سمسم، الراس الأحمر، عين كارم، عجّور، كويكات، أم برج، خربة اللوز، الشيخ مونّس، المالحة، العجمي في يافا، عمواس يالو وبيت نوبا، حطّين، الكفرين، الشجرة، ترشيحا، بئر السبع، اجليل، اللجون، سحماتا، الجولان، اسدود والمجدل، خربة جلمة، الرملة، اللد، عكا، حيفا، عين المنسي، الحرم (سيدنا علي)، عين غزال، لفتا ودير ياسين.

زوخروت (ذاكرات)
تشرين الثاني 2016

انقاض منزل في بيت نتيف، تموز 2016 ، غمر الغباري
שרידי בית בכפר בית נתיף, יולי 2016 , עמר אלע׳בארי

הקדמה

על אדמת בית נתיף נטעה קק"ל חורשה על שמו של הכומר בסטיאן יאן אדר (Bastiaan Jan Ader) שהציל במהלך מלחמת העולם השניה מאות יהודים בהולנד. ב-20 בנובמבר 1944 הוא נורה למוות בשל פעילותו זו על ידי המשטר הנאצי. הוא לא ידע וגם משפחתו לא ידעה, שקק"ל תכבד את זכרו של הכומר שהציל יהודים דרך שתילת עצים על אדמת פליטים פלסטינים שמדינת ישראל כבשה את כפרם ב-21-22.10.1948, אילצה אותם לנטוש, מנעה מהם לשוב, הרסה את בתיהם, השתלטה על אדמותיהם והקימה עליהן יישובים ואתרים ישראליים כמו קיבוץ הל"ה, מושב אביעזר, נווה מיכאל, חלק מרמת בית שמש, גן לאומי ועוד, וממשיכה להתנגד לשיבת התושבים הפלסטינים.
בנובמבר 2016 נופצה אבן הזיכרון והשלט על שמו של הכומר בסטיאן יאן אדר, בחורשה שבבית נתיף. זה קרה ככל הנראה מיד אחרי פרסום ההזמנה מטעם זוכרות ואריק אדר, בנו של הכומר ודיפלומטר הולנדי לשעבר, לפעילות בכפר בית נתיף שתכלול סיור בין שרידי הכפר ההרוס וטקס התנצלות ומחאה נגד קק"ל על השימוש שנעשה בשמו של הכומר בפרויקט שבא על חשבון הפליטים הפלסטינים. ניפוץ האבן, שלא ידוע עד כה מי ביצע אותו, הוא אמנם מעשה אלים ונקמני, אבל הוא חלק מאותו סיפור ואותה התנהגות אלימה הנמשכת מאז תחילת הנכבה ועד היום. דיכוי האמת, סתימת פיות, סילוק עדויות ורדיפת מי שמבקש ליצור במרחב הזה חיים אפשריים ושיוויוניים לכלל התושבים והאזרחים. חיים שלא יתבססו על גירוש, עליונות וכוחנות.

חוברת זו הופקה לרגל הפעילות בבית נתיף, ותצטרף לשורה ארוכה של חוברות ופעילויות שעמותת זוכרות מארגנת בערים והכפרים הפלסטינים ההרוסים במטרה להגביר את המודעות של הציבור הישראלי לנכּבּה הפלסטינית, לקרוא ללקיחת אחריות של הצד הישראלי על חלקו בנכבה וללמוד כי הכרה בזכות השיבה לפליטים הפלסטינים הינה הבסיס

לתהליך הצדק והשלום בארץ ולעתיד בני האדם החיים בה.
החוברת כוללת עדויות של פליטים פלסטינים החיים כיום במחנה הפליטים עאידה ובבית ג׳אלא, סיפורו של הכומר בסטיאן יאן אדר, מידע על הכפר הפלסטיני, תמונות משטח הכפר ההרוס ומפות בריטיות ופלסטיניות ששם הכפר מופיע בהן בניגוד למפות הישראליות.
אנחנו מבקשים למסור את תודתנו למר אריק אדר על פנייתו לזוכרות ועל היוזמה לקיים במשותף את הפעילות בבית נתיף. תודתנו גם למרכז ״לאגִ׳י״ במחנה הפליטים עאידה על העזרה בתיאום הראיונות עם הפליטים ועל המידע אודות המחנה.
״זוכרות את בית נתיף״ היא החוברת מספר 62 בסדרת החוברות שעמותת זוכרות מפיקה לתיעוד המקומות שישראל כבשה והרסה במהלך הנכּבּה מאז 1948. קדמו לה חוברות על המקומות האלה: דיר אבּאן, לוּבְּיָה, סֹרעה, חדת׳א, אלרֻויס, מיעאר, בַּלַד אלשֵיח׳, יאג׳ור, אלבַּסָּה, טירת חיפא, סֻמֵּיל אלח׳ליל, אלמַנְשִיָּה-עכּא, מעלול, טבַּרִיָּה, עאקִר, אלבִּרְוָה, חֻבֵּיזה, כַּפְר סַבְּת, אלקַבּוּ, עילבּוּן, אִקרִת׳, כֻּפְר בִּרעִם, אלמנשיה-יאפא, אלעֻ׳בַּיְּאת, סַבַּלאן, אלעראקיבּ, כַּפר עִנאן, אלדאמוּן, מִסְכָּה, אלסֻמַּיְרִיָּה, סִמְסִם, אלראס אלאחמר, עין כּארִם, עג׳וּר, כּויכּאת, ח׳רבת אם בֻּרג׳, ח׳רבת אללוז, אלשיח׳ מֻוַנִּס, אלמאלחה, אלעג׳מי ביאפא, עִמְוָאס יָאלוּ ובית נוּבּא, חִטִּין, אלכַּפְרֵין, אלשַג׳רָה, תרשיחא, בִּאְר אלסַבְּע, גִ׳לִיל, אללַג׳וּן, סֻחמאתא, אלג׳וּלאן, אסְדוּד ואלמַגְ׳דַל, חִ׳רבּת גַ׳לַמה, אלרַמלה, אללִד, עכּא, חַיפא, עין אלמַנְסִי, אלחַרַם [סידנא עלי], עין עַ׳זאל, לִפְתא ודיר יאסין.

זוכרות
נובמבר 2016

اللافتة وحجر الذكرى على اسم
باستيان يان آدر المهشمة على ارض
بيت نتيف قرب مدخل كيبوتس هلامد هِ
אבן הזיכרון והשלט על שם
בסטיאן יאן אדר מרוסקים ליד
הכניסה לקיבוץ הל״ה , נובמבר 2016
The smashed commemoration
stone and plaque in the name of
Ds. BASTIAN JAN ADER
near Netiv Ha Lamed He entrance,
November 2016

بيت نتيف

قرية فلسطينية تقع على بعد 21 كم شمال غرب مدينة الخليل. تم احتلالها وتهجير أهلها عام 1948 وتقع داخل الخط الأخضر على بعد 3 كيلومترات عنه، مقابل قرية صوريف الوافعة في الضفة الغربية. نشأت بيت نتيف في رقعة جبلية في المنطقة الغربية من جبال الخليل، ترتفع 425م عن سطح البحر، مشرفة على امتداد ساحلي في الغرب، ومواجهة سلسلة من الجبال في الشرق. وكانت تبعد كيلومتراً واحداً إلى الشمال من طريق بيت جبرين- بيت لحم العام (اليوم شارع رقم 375). كانت تابعة – في زمن الاحتلال البريطاني- إلى محافظة الخليل. وتحدّ أراضيها أراضي القرى المجاورة: علار، بيت عطاب، جرش، دير أبان، بيت جمال، زكريّا وعجور (كلها قرى محتلة ومهجّرة منذ 1948) وقرى جبعة وصوريف ونوبا (في الضفة الغربية المحتلة منذ عام 1967).

كان عدد سكان القرية عام 1948 نحو 2500 نسمة يستمدون مياه الشرب من ثلاث آبار تقع عند أطراف القرية. وكانوا يعتمدون في معيشتهم على المزروعات البعلية وتربية المواشي، ويزرعون الحبوب والخضروات والأشجار المثمرة، كالعنب والزيتون. وتنمو بعض الأشجار الحرجية والشجيرات والأعشاب الطبيعية في الأراضي المرتفعة والوعرة، وكانت تستغل لرعيٍ المواشي. مساحة أراضي بيت نتيف 44.587 دونماً. وفي سنة 1944، كان ما مجموعه 20149 دونماً مخصصاً للحبوب، و688 دونماً مروياً أو مستخدماً للبساتين. كان القرية مبنية على 162 دونماً وكان شكلها العام على هيئة نجمة، بأحيائها المنفصلة وشوارعها العريضة. وكان فيها مسجد ومقامات عدة، أبرزها مقام لشيخ يدعى إبراهيم. وكان فيها أيضاً مدرسة ابتدائية حتى الصف الرابع، ومتاجر منتشرة في الأحياء كافة.

ولقد اعتبرها بعض العلماء قائمة في موقع تفّوح المذكور في العهد القديم (يشوع 15:34). أما اسمها الحديث فمردّه بيت لِتِفا (Beyt

صورة من أرشيف ههچناه

פליטים פלסטינים ציינו על תמונה זו מארכיון ההגנה את שם בעל הבית המרוחק בתמונה והוא עלי מחמד עלקם

www.palestineremembered.com

Letepha) الذي كان يطلق على الموقع أيام الرومانيين. في سنة 1596، كانت بيت نتيف قرية من ناحية القدس (لواء القدس)، ويسكنها 572 نسمة، يؤدون الضرائب على عدد من الغلال كالقمح والشعير والزيتون والفاكهة، بالإضافة إلى عناصر أخرى من الإنتاج كالماعز وخلايا النحل. في أواخر القرن التاسع عشر، كانت بيت نتيف تشمخ عالياً على جبل مسطّح القمة بين واديين فسيحين، وكانت محاطة ببساتين الزيتون، بينما كان الواديان دونها مزروعين ذرة. يبدأ وادي بولس من طرفها الشمالي، ووادي السمط من طرفها الجنوبي، ثم يتجه وادي بولس شمالاً ليرفد وادي الصرار، ويتجه وادي السمط غرباً ليرفد وادي زكريا.

وكانت القرية موقعاً أثرياً يشتمل على كهوف وصهاريج وأرضيات من الفسيفساء وآثار طريق روماني. في سنة 1934، أشرف الأستاذ دميتري برامكي من دائرة الآثار، في زمن الانتداب، على إدارة عملية تنقيب في صهريجين فيها؛ فاستخرجت خزفيات يعود تاريخها إلى ما بين القرنين الأول للميلاد والثالث للميلاد وإضافة إلى ذلك، تم اكتشاف اثنتي عشرة خربة في جوار بيت نتيف، منها أم الروس والنبي بولس والبرج والعبد والشيخ غازي وأم الذياب وزانوح وأبو فاطمة، وغيرها.

احتلال القرية

احتلت الكتيبة الرابعة، التابعة للواء هرئِل، بيت نتيف في أثناء عملية «ههار» أي الجبل. يشير تقرير للبلماح إلى أن «السكان فروا للنجاة بحياتهم» عندما كانت القوات الإسرائيلية تتقدم. وتفيد رواية «الهچناه» أن بيت نتيف احتلت «بعد مقاومة خفيفة». وتذكر الرواية يوم 22 تشرين الأول/أكتوبر 1948 تاريخاً لاحتلال القرية، بينما يذكر تقرير البلماح اليوم السابق له تاريخاً للهجوم. وقد جاء في «تاريخ حرب الاستقلال» أنه «عُثر في بيت نتيف على صُرر السكان الذين كانوا ينوون - كما يبدو- ترك القرية، لكن لم يتح لهم الوقت لأخذ أمتعتهم معهم». كان موقع القرية استراتيجياً؛ وهذا ما سمح للقوات الإسرائيلية، بعد احتلالها، بقطع طريق بيت لحم-عجّور- بيت جبرين، «شريان المواصلات المهم بالنسبة إلى نظام القوات المصرية في هذا القطاع». وقد تواصلت الغارات الإسرائيلية في منطقة بيت نتيف خلال الأشهر الفاصلة بين احتلالها وتوقيع معاهدة الهدنة في نيسان/أبريل 1949. ويذهب المؤرخ الإسرائيلي بَني موريس إلى أن الهدف كان طرد اللاجئين الَذين قدموا إليها من القرى المجاورة، والذي ضربوا خيامهم في المنطقة الواقعة إلى الجنوب من بيت نتيف.

يعرّف "تاريخ الهاغاناه" بيت نتيف بأنها "قرية الذين قتلوا الـ35"؛ إشارة إلى طابور من البلماح مؤلف من 35 جندياً، قتلوا جميعهم خلال معركة مع مقاتلين فلسطينيين من المنطقة في كانون الثاني/يناير 1948 وهم في طريقهم عبر الجبال إلى مستعمرات عصيون لإمدادهم بالعتاد والسلاح ومساندتهم في القتال. وقد تركت هذه المعركة أثرًا كبيرًا لدى الإسرائيليين وتطورت حولها أساطير وقصص وكتبت قصائد عن أعمال بطولية وصمود فئة قليلة أمام مئات العرب وعدم الاستسلام وعدم الانسحاب. ومن جهة أخرى أثارت الحادثة جدلًا بين الإسرائيليين حول سوء التخطيط واتخاذ قرارات خاطئة. حين وقوعها كانت هذه المعركة حلقة واحدة من عدة معارك ومواجهات لها علاقة بمستعمرات عتصيون في منطقة بيت لحم. سقطت بيت نتيف بعد انسحاب الجنود المصريين والأردنيين من المنطقة. مما سهّل على الإسرائيليين مهاجمة القرية. وقد حاولت بعض العائلات

العودة إلى بيت نتيف – بعد مكوث عدة أسابيع على ظهر الحجة، إحدى التلال المواجهة للقرية- إلا أن الجنود الأردنيين طردوهم من المنطقة باتجاه بيت لحم، والجنود الإسرائيليين كانوا يغتالون "المتسللين" باتجاه القرية.
يسكن لاجئو بيت نتيف اليوم في عدة تجمعات في الضفة الغربية والأردن، كمخيم الدهيشة ومخيم عايدة قرب بيت لحم، ومخيم البقعة ومخيم حطين ومخيم مادبا في الأردن، كما يسكن بعضهم في مدن في الضفة كبيت جالا وبيت لحم، وفي عمان ومادبا والزرقاء في الأردن.

القرية اليوم

كل مباني القرية مدمرة. سوى بيت عبد الفتاح خميّس الذي ما زال قائما دون استعمال في ام الروس على التلة المقابلة لبيت نتيف حيث موشاڤ أڤيعيزر اليوم. أما موقع القرية الرئيسي فكله مدمّر عن بكرة أبيه. تتبعثر أكوام من الأنقاض على مساحة كبيرة من التل وأطرافه.

وتشاهَد بين الركام، أيضاً، بقايا قليلة لمداخل منازل مقوّسة وأجزاء حيطان. أما المقبرة فهي في وضع مزرٍ، قبورها مهشمة ومفتوحة ويبدو ما فيها من عظام جلياً للعيان. وبير الطويل ما زال موجودًا فيها. وما زال كذلك نبات الصبار وشجر الخروب والزيتون والتين في أنحاء القرية.
أنشئت على أراضي القرية مستعمرات إسرائيلية: نتيف هلامد- هِ في سنة 1949، ومعنى اسمها «طريق الـ 35» نسبة إلى 35 قتيلا في المعركة التي جرت قرب القرية والمذكورة أعلاه. وأقيم موشاڤ أڤيعيزر ونقيه ميخائيل في سنة 1958. جزء من زانوح أقيم على أراضي القرية قرب خربة زانوح. كما تجري في هذه الأيام مشاريع بناء ضخمة في مدينة بيت شيمش على حساب أراضي القرية وتقترب بعض المنشآت من المقبرة. كما أن كيبوتس هلامد هِ يبني في هذه الأيام حيًّا جديدًا هناك. وتظهر واضحة على الشارع الرئيس أقمار صناعية ضخمة على أرض بيت نتيف قرب بير الصفصاف.

مقبرة بيت نتيف، تشرين الثاني 2016
בית הקברות של בית נתיף, נובמבר 2016, צילם עמר אלע׳בארי

בית נַתִּיף

כפר פלסטיני שעמד במרחק 21 ק"מ צפונית-מערבית לחברון. מדינת ישראל כבשה את הכפר והניסה את כל תושביו באוקטובר 1948. שטח הכפר נכלל בתוך מדינת ישראל במרחק 3 ק"מ מהקו הירוק מול הכפר סֿוריף שבגדה המערבית, באזור חברון. הכפר שכן בראש-הר בצד המערבי של הרי-חברון, והשקיף מגובה 425 מ׳ לעבר אזור החוף ממערב ורכס הרים רחב במזרח. הכפר ממוקם כקילומטר אחד צפונית לכביש הראשי שחיבר עד 48 בין בית גברין ובית לחם. כיום כביש מספר 375. בתקופה הבריטית היה הכפר חלק ממחוז חברון. אדמות בית נתיף גובלות באדמות הכפרים השכנים הללו: עלאר, בית עטאב, ג׳רש, דיר אבאן, בית ג׳מאל, זכריא, ועג׳ור (כולם נכבשו ב- 1948 ונהרסו) והכפרים ג׳בעה, סֿוריף ונובא (שבגדה המערבית שנכבשה ב- 1967).

מספר תושבי הכפר ב- 1948 היה קרוב ל- 2500 אנשים. התושבים התקיימו מחקלאות-בעל ומגידול בעלי-חיים. הם גידלו דגנים, ירקות ופירות, כגון ענבים וזיתים. עצי חורש טבעי גדלו על הגבעות מסביב לכפר ושימשו למרעה. את מי-השתייה הם שאבו משלוש בארות בפאתי-הכפר. שטח הכפר עמד על 44,587 דונם. ב- 1944 היו 20,149 דונם זרועים דגנים, וב- 688 דונם גידלו התושבים ירקות ופרות בבסתנים.

השטח הבנוי של הכפר היה 162 דונם. בכפר, שצורתו ככוכב, היו רחובות רחבים ומספר שכונות בהן מספר חנויות. היו בכפר בית-ספר יסודי עד כיתה ד׳, מסגד ומספר אתרים מקודשים, המפוסם שבהם הוא מקאם אלשיח׳ אבראהים.

האתר זוהה כתפוח המקראית ושמו המודרני הוא גלגול של בית לֶטֶפָּה, השם הרומי של המקום. ב-1596 חיו בכפר 572 תושבים והשתייך למחוז ירושלים. תושביו אז שילמו מסים על חיטה, שעורה ופרות. וכן על עזים וכוורות דבורים. בשלהי המאה ה-19 הזדקף בית נתיף על פסגת הר בין שני נחלים רחבים, מוקף במטעי זיתים והשטח ליד הנחלים היה שדות תירס. וואדי בולוס הגיע מצפון לכפר ופנה צפונה לכיוון וואדי אלסֿראר [נחל שורק], ואילו וואדי אלסמט שהגיע מהקצה הדרומי של הכפר זרם לכיוון מערב ונפגש עם נחל זכריא.

خريطة التقسيم 1947 : بيت نتيف في الدولة العربية المفترضة

מפת החלוקה 1947: בית נתיף חלק מהמדינה הערבית

הכפר היה אתר ארכיאולוגי שהכיל מערות, בורות-מים, רצפות-פסיפס, עמודים ושרידים של דרך רומית. בחפירות בכפר משנת 1934 על ידי דמטרי בראמכי ממחלקת העתיקות הבריטית נמצאו חרסים מהמאה הראשונה והמאה השלישית לספירה. מסביב לכפר היו כ-12 חורבות, כמו אם אלרוס, אלנַבּי בולוס, אלבֻּרג׳, אלעבּד, אלשיח׳ ע׳אזי, אם אלד״יאבּ, זנוח, אבו פאטמה ועוד.

כיבוש הכפר

הכפר נכבש במהלך מבצע ההר בידי הגדוד הרביעי של חטיבת הראל. דיווחי הפלמ״ח גורסים שהתושבים נסו על נפשם עם התקדמות הכוחות הישראלים. לפי גירסת ההגנה הכפר נכבש ב-22 באוקטובר 1948 אחרי התנגדות קלה. לפי ׳ספר תולדות ההגנה׳ נמצאו בכפר צרורות התושבים, שהעידו על כך שהללו תכננו לעזוב את הכפר אך לא הספיקו לאסוף את מטלטליהם. המיקום של הכפר היה חשוב מבחינה אסטרטגית. כיבוש סיפק לישראלים הזדמנות שליטה על הכביש הראשי בית לחם - עג׳ור- בית ג׳ברין. פשיטות ישראליות נמשכו באזור הכפר בחודשים שבין כיבושו לחתימת הסכם שביתת-הנשק באפריל 1949. לפי ההיסטוריון הישראלי בני מוריס מטרתן היתה לדחוק החוצה פליטים מכפרים סמוכים שחנו באזור שמדרום לבית נתיף.
הכפר הוגדר על ידי ׳ספר תולדות ההגנה׳ כ״כפר רוצחי הל״ה״, יחידת פלמ״ח של 35 לוחמים שנהרגו בקרב מפורסם נגד לוחמים פלסטינים מהאזור בעת שנשלחו בינואר 1948 דרך ההרים עם אספקה ותגבורת לכפר עציון. נפילת ה- 35 לוחמים השפיעה רבות על התודעה הישראלית, וסביב האירוע התפתחו מיתוסים וסיפורים, ונכתבו שירים על מעשי גבורה נדירים, דבקות במטרה, סירוב להיכנע או לסגת, ועמידה איתנה של מעטים מול ערבים רבים. לעומת זאת התפתח גם פולמוס ישראלי והוטחו שאלות קשות על תכנון גרוע וטעויות בקבלת החלטות. בעת התרחשותו, קרב זה היה רק אחד מיני כמה וכמה קרבות הקשורים במושבות גוש עציון ליד בית לחם.

בית נתיף נפל בעקבות נסיגת החיילים המצריים והירדנים מהאזור. הנסיגה הקלה על הצד הישראלי לתקוף את הכפר. חלק ממשפחות בית נתיף שהו שבועות על גבעה מול הכפר וחיכו להזדמנות לשוב לכפר. החיילים הישראלים היו מאוד תקיפים נגד חזרת התושבים וירו לעברם כדי להרחיק ואף הרגו מספר לא קטן של ״מסתננים״. גם החיילים הירדנים הרחיקו את משפחות בית נתיף שגרו זמנית באזור ד׳הר אלחג׳ה וגירשו אותם לכיוון בית לחם.
כיום, פליטי בית נתיף גרים במחנות הפליטים עאידה ואלדהישה ליד בית לחם, ומחנות הפליטים אלבקעה, חטין ומאדבא בירדן. חלקם עברו לגור בערים פלסטיניות גדולות כמו בית ג׳אלא ובית לחם, וערים ירדניות כמו כן עמאן, מאדבא ואלזרקא.
מצב הכפר כיום
כל הכפר הרוס. מלבד בית של יוסף חמיס, אחד המח׳תארים של הכפר, עדיין עומד ללא שימוש ליד מושב אביעזר. אבל האתר המרכזי של בית נתיף הרוס לגמרי. עיי- חורבות פזורים על פני שטח רחב באזור, וביניהן ניתן להבחין בכניסות בתים מקושתות, וחלקי קירות. בית הקברות במצב מחפיר. הקברים הרוסים, מחוללים ופתוחים, ועצמות המתים חשופות. ביר אלטויל, הבאר העמוקה ביותר בכפר, קיימת בשטח בית

הקברות. ברחבי הכפר פזורים שיחי צבר, עצי חרוב, זיתים ותאנה.

קיבוץ נתיב הל"ה נבנה ב-1949 על אדמות הכפר. המושבים אביעזר, רוגלית ונווה מיכאל (שאוחדו בינתיים לנווה מיכאל) נבנו על אדמות הכפר ב-1958. חלק מזנוח נבנה על אדמות הכפר ועל חרבת זנוח שהיתה חלק מאדמותיו. בימים אלה מצבצעת בנייה רחבה ברמת בית שמש על חשבון אדמות פליטי בית נתיף, וחלק מהתשתיות של הבניה מתקרבות לבית הקברות. גם בקיבוץ הל"ה מתקיימת עבודת הרחבה לקיבוץ. לצד הכביש הראשי (מספר 375) נגלים לעין לוויני תקשורת ענקיים שגם הם על אדמת בית נתיף ליד ביר אלסּפּסּאף.

المصادر – מקורות

- مصطفى مراد الدباغ: بلادنا فلسطين، بيروت 1974.
- (מסטפא אלדבאע', בלאדנא פלסטין,בירות,1974. ערבית)
- الموسوعة الفلسطينية، دمشق، 1984.
- האנצקלופדיה הפלסטינית, דמשק, 1948. (ערבית)
- وليد الخالدي، كي لا ننسى، بيروت، 1997.
- וליד אלח'אלדי, כדי שלא נשכח, בירות, 1997. (ערבית)
- בני מוריס, לידתה של בעיית הפליטים הפלסטינים 1947-1949, תל אביב 1991
- (بني موريس، ولادة مشكلة اللاجئين الفلسطينيين 1947-1949، تل أبيب، 1991. عبري)
- ראיונות עם פליטים מבית נתיף
- ביקור באתר הכפר
- Walid Khalidi, All that Remains, 1990
- Salman Abu Sitta, The Palestinian Nakba 1948, 2000
- www.PalestineRemembered.com
- http://zochrot.org
- http://he.wikipedia.org

قبور منتهكة وعظام مكشوفة في مقبرة بيت نتيف، تشرين الثاني 2016

קברים מחוללים ועצמות חשופות בבית העלמין הפלסטיני של בית נתיף , נובמבר 2016

شهادة

عبد المجيد أبو سرور
سنة الولادة: *1933*
مكان الولادة: بيت نتيف
يسكن حاليًا في مخيم عايدة

أجرى المقابلة:
عمر الغباري ورنين جريس
9.11.2016

أنا عبد المجيد حماد إبراهيم أبو سرور. كنت كبير لما طلعنا من البلد. الانجليز كانوا مسؤولين عن فلسطين. كان استاذ واحد بالبلد اسمه رشاد. أهلنا ما كانوا يبعثونا ع المدارس. أنا ما تعلمت بالمدرسة. كانوا الاولاد يتعلموا لكن أنا ما تعلمت. وبنات البلد ما كانوا يروحوا ع المدرسة. هذا كان عيب. كان معلم واحد. اسمه رشاد. كانت المدرسة ع طرف البلد. لما تطلع من القمر الصناعي أول شي تلاقيك هي، ع إيدك الشمال. كانت بناية كويسة مبنية من حجر. القمر الصناعي ما كان قبل الـ 48.

جيراننا كانوا من الشرق علار، وادي فوكين، هاي موجودة بالضفة، الجبعة، صوريف، عجور، زكريا، بيت جمال، الدير ظل الرهبان الطليان فيه، رافات، صرعة، عرتوف وكان فيها يهود، واحد اسمه قاقون ودكتورة تحكّم، كان ييجوها من جبل الخليل تدقهم ابرة ويرجعوا مشي، وبعدين من شامة دير أبان وجراش وبيت عطاب. اليهود الوحيدين بالمنطقة كانوا في عرتوف، كانت سكة حديد ومركز للانجليز، مختارهم اسمه قاقون. ودكتورة مش متذكر اسمها، يمكن مريم، أنا رحت تحكمت عندها، كنا نشرب ميّ ملوثة بالأرض، كانت مي راكدة يطلع فيها طحالب وتعمل مرض ملاريا، أخذوني عندها وضربتني ابرة ورجعت كأني ما في إشي. وكان كمان واحد في بيت جمال ولكن هي أشطر منه. كانت العلاقات مع عرتوف اليهودية علاقة ممتازة. كانوا يشتروا من عندنا جاج وبيض. وكنّا نبعث بضاعة لسوق محنيه يهوده بالقدس. لكن هم كانوا يخططوا لدولة. الحركة الصهيونية كانت تجيب يهود حتى يشوفوا فلسطين. زعامة الفلسطينية الحسيني والنشاشيبي كانوا يعرفوا وعد بلفور يعني وطن قومي لليهود.
احنا ستة اخوة. أمي أصلها من يازور. كل أخوتي ولدنا ببيت نتيف. 3 قتلوهم اليهود. اثنين بالبلد بالـ 48. كان يروحوا مع الثوار. بس ما كان معهم كفاية سلاح. كان الواحد يبيع غنم حتى يشتري سلاح. واحد ثالث انقتل بلبنان. أخوي كان معاه برن اخذه من المصاروة. أنا كنت بالبلد، أخوي استشهد. أبوي كان فلاح. نزرع ونعمل جبن. ما كنا نحتاج

نشتري أي شي للأكل. موقع بيتنا كان بوسط البلد وين كانت السيارات توقف. بعدين بعناها وبنينا دار بالبر، يعني خارج مركز البلد. الأرض كانت وساع والناس صارت تبني برّة. كانت البلد قسمين الكفرية بالبلد فوق، والجمارنة تحت، عند الشيخ ابراهيم. مقام أثري وفيه درج. لكل عيلة كانت ساحة يتجمعوا فيها زلام العيلة. من الجمارنة كانت عائلات أبو سرور وخميّس والنجول والمشايخ وغيرهم. الكفرية كان منهم أبو شعيرة أبو راشد منصور وغيرهم. بالساحة كان الختيارية يقعدوا ويعملوا قهوة ويتحدثوا. كان بالبلد جامع الأربعين وكانوا يغسلوا الأموات فيه والمقبرة قريبة منه في منطقة أم رمان. وكان فيها بير الطويل، بير عميق. جامع الأربعين كانوا يروحوا عليه الدراويش. وكانوا يصلوا بالساحات. كل عيلة تعمل صلاة بساحتها.

حوالي البلد مليان عدود [آبار ارتوازية]. كل الميّ تنزل من الجبال علينا. بير الكُرّامة، عين الكذابة، بير الزاغ، بير الصفصاف، بيارة خميّس وغيرها. كنا نزرع قمح وشعير وبندورة وفقوس. كان شجر زيتون كثير. وكان شجر فواكه داخل البلد. وكان حلال كثير بالبلد. كل الحلال يشرب من هذول العدود. كان واد بيجي من الجبال بمر عند القمر الصناعي بكمل على عجور وزكريا حتى الرملة اسمه وادي السمط. والسهل اسمه وادي السمط. كنا نزرعه قمح وشعير وفول وعدس. أما الخضرة فكنا نزرعها عند الدار في البلد. وكان عند كل دار بير ميّ، هاذ لاستعمال البيت.
مدينتنا هي الخليل. وكنا نروح على سوق بيت جبرين نبيع الحلال (الغنم) وبعدها صار سوق أقرب علينا في عجور وقبل ما نتهجر بكم سنة صار عندنا سوق بالبلد. وكان بالبلد تراكتورات. بالأول كنا نحرث على جاموسين، أنا كنت أشتغل بالبلد بالفلاحة، ولكن مع التراكتورات صار الشغل أسهل. يمكن كان اثنين بالبلد. كان طه أبو شربي كان عنده شاحنة. وبعدين صار باصات على خط القدس لكل منطقة العرقوب، هذه منطقة قرى القدس-بيت لحم من هذه الجهة اسمها العرقوب. والقطار كان قريب كنت تسافر لتل أبيب ويافا والرملة بالقطار، اللي اليوم اليهود سموها محطة بيت شيمش كنا نسميها محطة عرتوف. أنا سافرت من هناك قبل الـ 48 للرملة واللد. وبالباص كنت أروح ع القدس.

كان واحد اسمه يوسف أبو خميّس، هو كان مختار. ما كان يعرف يقرأ ويكتب ولكنه كان نابغة ومتكلم وكريم. هو اللي بتواصل مع الانجليز واليهود. لما كان ييجينا مكتوب للبلد كان يطلب من واحد يقرأ المكتوب. عادة المكتوب ييجي بلاغ من الحكومة لشخص من البلد مطلوب لمقابلة في مركز بيت جبرين. هناك كانت شرطة ومحكمة. كان بالبلد مختارين اثنين واحد من الكفرية عبد ربه أبو شعيرة، وواحد من الجمارنة هو يوسف خميّس. مرض بآخر فترة. مسكين.
بذكر أخوي الكبير اللي استشهد ببيت نتيف كان متجوز بس شهر. يمكن هو كان آخر واحد تجوز بالبلد. ما بنعرف وين انقتل وشو صار فيه. هجموا على مستعمرة وما رجعوش.
المقبرة من البلد وشامة. في الواد. فيها قبور فردية وفيها فستقيات. يمكن آخر واحد مات بالبلد هو المختار يوسف خميّس اللي طب فيه المرض الخبيث. وهو مريض كانت تيجي سيارة من بيت جالا زي تاكسي بريطاني توخذوا على الدكتور بالقدس يتعالج. مات وما اندفن بمقبرة البلد وانما دفنوه لحاله في أول دخول البلد على راس الطلعة.

المناوشات بين العرب واليهود بدت بأول الـ 48. اليهود هم اللي بدوا بالفساد. بدهم يعملوا دولة. كانوا يطلعوا على القرى بمجموعات صغيرة ويطخوا ع البلد حتى يهربوا ناس. صاروا يحتلوا بلاد واحنا نسمع شو بيعملوا. صاروا عرب منطقتنا يهجموا على عرتوف. هجموا خمس ست مرات. وكانوا اليهود يطلعوا منها. ويعاودوا يرجعوا. وفي منطقة كفار عصيون وحبيلة ودير شعار كانوا مستوطنين يهود. كانت مجموعة مسلحين يهود طالعة على عصيون. بالنهار انكشفوا. كانوا 35 واحد. طالعين مشي. كشفوهم رعيان بمنطقة ظهر الحجة. من القمر الاصطناعي وشرق، رعيان من دار خميّس. هناك ساكنين دار خميّس. صاروا يصيحوا لأهل البلد أجوا اليهود أجوا اليهود. هجمت الناس من بلدنا وبلاد المنطقة. طوقوهم. ظلهم اليهود يقاوموا لآخر واحد. كلهم انقتلوا. المنطقة كانت جبال وعرة. المعركة ظلت لآخر النهار. أنا رحت هناك وحضرت المعركة. أجوا الإنجليز رافعين اعلام بيض وقالوا بدنا ناخذ الأموات. اليهود شعروا حالهم مهزومين. وخسروا عدة معارك بالمنطقة.

الجيش المصري أجا على منطقتنا ولكنه كان يذل شبابنا. صاروا يدربوا الشباب. لكن كانوا يمسكوا الواحد من رقبته ويقول له «ابرخ يا جمل حداد" ويضربه بالبسطار (الحذاء العسكري). واللي أجوا من منطقة بيت لحم كانوا جنود جلوب باشا، الجيش الأردني. وهذول الجيوش العربية هم اللي سلموا البلاد لليهود. انسحبوا المصاروة انسحاب، وتركونا. الناس خافت. صاروا يقولوا اليهود دخلوا. قسم طلع بنص الليل. ما أخذنا معنا ولا حاجة. هذا صار يمكن بشهر عشرة، بقت صارت الدنيا شتا. اليهود كانوا يطلعوا على الجبال قبال البلد ويطخوا باتجاه البلد حتى يرهبوا الناس.

بالآخر اليهود دخلوا عن طريق بيت جمال. أنا كنت بالدار وقتها. دشرنا كل شي وطلعنا شردنا بالجبال. في نفس منطقة ظهر الحجة اللي انقتل فيها الـ 35 يهودي. لأنها هاي المنطقة قبال البلد. وصرنا نروح كل يوم نجيب اغراضنا وحلالنا من البلد. كا كان فيها يهود. ظلينا هيك شهرين. وفجأة بدأوا اليهود ينسفوا البلد. قلبوا أسفلها أعلاها. نسفوها قدام عينينا. كان البيت يفقع ويصير غبار ودخان. ومع ذلك كنا نقول بدنا نرجع. واحنا بظهر الحجة أجوا علينا الفرسان الأردنية، لابسين حطات صفر وحاملين سلاح، وهذول جنود جلوب باشا، سألونا شو بتعملوا هون. قلنالهم بدنا نرجع ع البلد. قالوا وين ترجعوا؟ ما في رجعة. معاكم 24 ساعة، حملوا اغراضكم وروحوا من هون. انتو وجودكم هون راح يخلي اليهود ييجوا ويوخذوا بيت لحم وبيت جالا وبيت ساحور. والله هذا الكلام صار أمامي وعلى سمعي. رفضنا وقلنا وين نروح؟ بدنا نرجع ع بلدنا. اتصلوا بقوة مشاة. أجونا جنود ملثمين وقامونا بالقوة. سقنا الحلال ورحنا باتجاه جبال الحبيلة واللي كانت عصيون. هاي عصيون كانت مستعمرة احتلوها العرب قبل كم شهر [13.5.1948] واحنا بالبلد بعدنا واخذوا منها أسرى للأردن. كملنا مشي. وصلنا بيت ساحور وهناك صرنا نرعّي في جبل أبو غنيم اللي بنوا فيه مستعمرة هار حومه. المصريين كانوا عند مار الياس عند تلبيوت بالقدس. مش بعيد عن أبو غنيم. وطردونا. قالوا وجودنا بيخرب عليهم. كانوا يضربونا بالحزام. وكانوا يقولوا للناس انه احنا جواسيس. انجبرنا نبيع الغنم. بعناها وسكنّا في بيت ساحور. هناك صرنا نسمع انهم بيبنوا مخيمات للاجئين واللي بده يسكن فيها ييجي. هون مخيم عايدة، هناك مخيم العزة، وبعدين

الدهيشة والعروب والفوار. إحنا جينا هون يمكن سنة 1950-1951، كنا بابعين كل شي. ، كانوا يعطوا خيام كبيرة لسبع عائلات، فيها سبع عمدان. كل عيلة عند عمود. أرضها تراب. الخيمة ما بتتحمل مطر. عيشة صعبة.

بعد الـ 67 زرت بيت نتيف. كنت أروح ألقط تين واتجول فيها. كل شي فيها مدمّر. أما العودة فلن تتم إلا إذا أصلحنا حالنا واتحدنا ورجعنا إلى عقيدتنا. بوضعنا الحالي للأسف مش شايف أمل. مع اني مشتاق اعيش في بلدي.

وبدي أختم بتحية وترحيب فيكم:

طابت النفس سرورًا بلقا السادة الكرام
مرحبًا أهلًا وسهلًا بالأجلّاء الفخام
زرتمونا بعايدة أهلا وسهلا سامي المقام
عريق الأصل جدير الفضل عديم المثل بدر التمام
إلينا تشرّف بالفضل تعرّف لما توظّف نلنا المرام

بيت عبد الفتاح خميّس، ام الروس، بيت نتيف (موشاف اڤيعيزر)
مأخوذة عن موقع www.palestineremembered.com
בית עבד אלפתאח ח'מיס, אם אלרוס, בית נתיף (מושב אביעזר)

עדות

עבֵּד אלמג׳יד אבו סרור

שנת לידה: 1933

מקום לידה: בית נתיף

מקום מגורים נוכחי:

מחנה עאידה| בית לחם

מראיינים: עמר אלעַ׳בארי ורנין ג׳ריס

9.11.2016

אני עבד אלמג׳יד חמאד אבראהים אבו סרור. הייתי כבר גדול כשיצאנו מהכפר. האנגלים היו אחראים על פלסטין. היה מורה אחד בלבד בכפר שמו רשאד. ההורים שלנו לא שלחו אותנו לבית הספר. אני לא למדתי בבית הספר. היו ילדים שכן למדו, אבל אני לא. הבנות לא למדו בכלל. זה היה בושה. היה מורה אחד. רשאד. בית הספר היה בקצה הכפר. כשאתה הולך מכיוון הלווינים למעלה לכפר, הדבר הראשון שתראה זה בית הספר, מצד שמאל. היה בניין טוב בנוי אבן. הלווינים האלה חדשים, לא היו לפני 48.

הכפרים השכנים היו ואדי פוכּין, אלג׳בעה וסֻוריף ואלה נשארו עם הערבים, עכשיו בגדה המערבית, עלאר [מטע] הלך ב-48, עג׳ור, זכּריא, בית ג׳מאל- המנזר נשאר והנזירים האיטלקיים עדיין שם, ראפאת, סַרעה [ליד צרעה], ערתוף [הר טוב]- והיו בו יהודים, היה אדם בשם קקון, והייתה רופאה שטיפלה בחולים, אנשים באו אליה מהר חברון, הייתה נותנת להם זריקה והיו חוזרים לחברון ברגל. מצפון דיר אבאן [מחסיה], ג׳ראש [ליד זנוח], בית עטאב [נס הרים]. היהודים היחידים שהיו בסביבה הם אלה של ערתוף, ליד תחנת הרכבת והמשטרה של הבריטים. המח׳תאר שלהם קראו לו קקון. הרופאה אני לא זוכר מה שמה, אולי מרים? לא יודע. אני הייתי אצלה פעם בטיפול. שתיתי ממים עומדים ליד הכפר ואלה היו מזוהמים, צמחו בהם אצות, וגרמו למלריה. לקחו אותי לרופאה, דפקה זריקה, חזרתי כאילו כלום לא קרה לי. היה עוד רופא בבית ג׳מאל, אבל היא יותר טובה. היחסים עם ערתוף היהודי היו מצויינים. הם קנו מאצלנו ביצים ועופות. אנחנו שלחנו סחורה גם לשוק מחנה יהודה באלקֻדס. אבל מה, הם היו מתכננים מדינה. התנועה הציונית הביאה יהודים שיראו את פלסטין. המנהיגים הפלסטינים, אלחסייני

ואלנשאשיבי ידעו שהבטחת בלפור זה בית לאומי ליהודים.

במשפחה אנחנו ששה אחים. אמא שלי במקור בכפר יאזור [אזור]. כל האחים שלי נולדו בבית נתיף. שלושה מהם היהודים הרגו. שניים בכפר ב-48 ואחד בלבנון. השניים היו עם המורדים. אבל לא היה להם מספיק נשק. אנשים מכרו חלק מהצאן שלהם כדי לקנות חתיכת נשק. לאח שלי היה רובה בְּרֶן שלקח אותו מהמצרים. אני הייתי בכפר כשהוא נפל. השלישי נהרג בלבנון. אבא שלי היה חקלאי. זרענו, עשינו גבינה, לא היינו צריכים לקנות שום דבר לאכול. המיקום של הבית שלנו במרכז הכפר. ליד הרחבה שעמדו בה מכוניות. אבל מכרנו אותו ובנינו בית חדש בחוץ, מחוץ לכפר. השטח היה רחב. אנשים התחילו לבנות באדמות מחוץ לכפר [הבנוי]. הכפר היה מחולק לשתי שכונות לשתי חמולות. אלכּפְריה למעלה, ואלג׳מארנה למטה, ליד מבנה אלשיח׳ אבראהים. זה מקום קדוש עתיק ויש בו מדרגות. לכל חמולה היה "חצר" שנפגשו בו כל הגברים של החמולה. בתוך אלג׳מארנה היו משפחות רבות כמו אבו סרור, חְמַיֵּס, אלנג׳ול, אלמשאיך ועוד. מחמולת אלכפריה היו אבו שעירה, אבו ראשד, מנסׂור ועוד. בחצר [מבנה ציבורי פתוח שהיווה מקום מפגש לדיון בענייני הכפר והמשפחה, למפגש חברתי בשעות הערב ולעתים גם לתפילה] היו הזקנים נפגשים, מכינים קפה ומשוחחים. היה בכפר מסגד אלארבעין [הארבעים] ושם רחצו את המתים והתפללו עליהם כי הוא קרוב לבית הקברות באזור אם אלרמאן [הרימונים]. בבית הקברות הייתה באר אלטויל [הארוך]. באר עמוקה מאוד. במסגד אלארבעין היו דרווישים [סׂופים]. אנשים התפללו גם בחצרות של המשפחות. מסביב לכפר היו הרבה בארות מים. מי תהום. כל המים היו זורמים מההר אלינו. היה ביר אלכְּרָאמה, עין אלכּזאבּה [השקרנית], ביר אלזאעי [סוג של עורב], ביר אלסׂפסׂאף [ערבה, צמח], ביארת חְמַיְּס [שם משפחה מהכפר] ועוד. גידלנו חטה, שעורה, עגבניות, מלפפונים. היו עצי זית רבים. היו בכפר הרבה בעלי חיים. הם שתו מהבארות האלה [בארות ארטזיות]. היה נחל שעבר ליד הלווינים, המשיל לכיוון עג׳ור, זכריא ורמלה, השם שלו ואדי אלסַמְט [אולי במשמעות מכּה חזקה]. ליד הואדי זרענו חטה, שעורה, פול ועדשים. את הירקות גידלנו בתוך הכפר ליד הבתים. ליד כל בית היה בור מים. זה היה לשימוש ביתי.

עיר המחוז שלנו היא אלח׳ליל׳ [חברון]. גם מכרנו בשוק של בית ג׳ברין. מכרנו צאן. אחר כך נפתח שוק בעג׳ור וגם בו מכרנו. לפני שנעקרנו בכמה שנים נפתח גם אצלנו בכפר שוק. היו בכפר אף טרקטורים. בהתחלה חרשנו על שני שוורים, אני עבדתי באדמה, ואחר כך עם הטרקטור העבודה נהייתה יותר קלה. היו אולי שני טרקטורים בכפר. הייתה גם משאית לטאהא אבו שרבּי. הייתה תחבורה ציבורית, אוטובוס על הכביש הראשי לעל כפרי אזור אלערקוב. האזור הזה של הכפרים בין בית לחם וירושלים נקרא אלערקוב [ערקוב היא דרך צרה בהר, או ואדי עם שיפולים תלולים]. גם הרכבה הייתה קרובה אלינו. יכולת לנסוע לתל אביב או יאפא או רמלה ברכבת. היום, היהודים קראו לתחנה בית שמש אבל זו הייתה תחנת ערתוף. אני נסעתי משם כמה פעמים לרמלה ואללד [לוד]. באוטובוס נסעתי לאלקדס [י-ם]. המח׳תאר היה יוסף ח׳מיס. הוא לא ידע קרוא וכתוב אבל היה אדם חכם, רהוט ונדיב. הוא זה שתקשר עם הבריטים והיהודים. כשהגיע מכתב לכפר הוא היה מבקש מאחד הצעירים לקרוא בשבילו. בדרך כלל מכתבים אלה היו זימון מהממשלה לאחד האנשים בכפר לתחנת בית ג׳ברין. שם הייתה משטרה ובית משפט. היו בכפר שני מח׳תארים.

אחד מחמולת אלכפריה הוא עבד רבו אבו שעירה, והשני מחמולת אלג׳מארנה הוא יוסף חְמַיְס. זה מסכן היה חולה מאוד ונפטר בכפר. מסכן.
אחי שנהרג בבית נתיף היה נשוי טרי. אולי רק חודש. יכול להיות שהוא היה האחרון שהתחתן בכפר. אנחנו לא יודעים איפה נהרג ומה קרה אתו. שמענו שהוא השתתף בהתקפה על מושבה יהודית ומשם לא חזר. בית הקברות ממוקם בחלק הצפוני של הכפר. בעמק. יש שם גם קברים יחידים וגם חדרי קבורה. אולי האחרון שנפטר בכפר היה זה המח׳תאר יוסף חמַיס. אבל הוא לא נקבר בבית הקברות של אלא, אלא לבד במקום גבוה על ראש גבעה בכניסה לכפר. כשהיה חולה הייתה מונית מגיעה במיוחד בשבילו מבית ג׳אלא, מונית כמו המוניות של הבריטים, ולקחה אותו לרופא בירושלים. היה חולה מאוד, מחלה ממארת. סרטן.

העימותים בין היהודים והערבים התחילו בתחילת 48. היהודים הם אלה שהתחילו בסכסוך. רצו להקים מדינה. היו מתקרבים לכפרים בקבוצות קטנות והיו יורים כדי להבריח את האנשים. התחילו לכבוש כפרים ושמענו מה עשו. הערבים של האזור שלנו תקפו את ערתוף היהודי. תקפו אותה חמש שש פעמים. היהודים היו עוזבים אבל היו שוב חוזרים. עד הפעם האחרונה [16.5.1948]. גם בכפר עסַיון [עציון], חְבֵּילה [רבדים] ודיר שעאר [משאות יצחק, עין צורים] היו מתיישבים יהודים. יום אחד, שיירה של יהודים חמושים היו במעלה ההר ברדכם לעסַיון. בבוקר אחד הימים הם נחשפו. ראו אותם רועי צאן באזור שנקרא ד׳הר אלחג׳ה [גב הזקנה (העולה לרגל)]. זה מזרחית ללווינים. אלה היו רועי צאן ממשפחת חמיס. שם גרה המשפחה שלהם. הם הזעיקו את תושבי הכפר, וצעקו באו יהודים, באו יהודים.

אנשים רבים מהכפר ומכפרי הסביבה הגיעו לאזור. הקיפו אותם. היהודים נלחמו עד האחרון שבהם. כולם נהרגו. זה אזור הררי וקשה. הקרב נמשך כל היום. אני ראיתי את זה בעצמי, הייתי שם. הבריטים הגיעו עם דגלים לבנים ואמרו שהם באו לקחת את הגופות. אז היהודים הרגישו שהם מנוצחים. הם הפסידו כמה קרבות באזור.
הצבא המצרי הגיע לאזור שלנו, אבל הוא רק השפיל את האנשים. הם אימנו את הצעירים. אבל הם היו תופסים את הצעיר ואומרים לו "כרע כרע, גמל" ומכים אותו בנעליים הצבאיות שלהם. והחיילים שבאו מאזור בית לחם הם חייליו הירדנים של גלובּ פאשה [בריטי שהיה מפקד עליון לצבא הירדני, הוא הלגיון הערבי]. אלה הם הצבאות הערביים שמסרו את הארץ ליהודים. המצרים נסוגו סתם, ועזבו אותנו. האנשים פחדו. שמענו שהיהודים נכנסים. חלק מהאנשים עזבו באמצע הלילה. לא לקחנו אתנו כלום. זה היה אולי בחודש אוקטובר, היה כבר חורף. היהודים עלו להרים מול הכפר וירו משם לכיוון הכפר כדי להפחיד את האנשים. בסוף הם נכנסו דרך בית ג׳מאל. אני הייתי בבית באותו יום. עזבנו הכל וברחנו להרים. הלכנו לאותו אזור שנקרא ד׳הר אלחג׳ה, איפה שנהרגו ה- 35. זה היה מול הכפר. כל יום נכנסנו לכפר, הבאנו את בעלי החיים והצאנו חפצים מהבתים. נשארנו כך חודשיים. פתאום יום אחד היהודים התחילו לפוצץ את הכפר. הפכו מה למטה למעלה. פוצצו אותו מול עינינו. הבית היה מתפוצץ והופך לאבק ועשן. ובכל זאת אמרנו לעצמנו רוצים לחזור. כשהיינו בד׳הר אלחג׳ה הגיעו פרשים ירדנים, חמושים ולהם כופיה צהובה, אלה היו גם חיילי גלובּ פאשה, שאלו מה אנחנו עושים פה? אמרנו אנחנו רוצים לחזור לכפר. אמרו, לאן תחזרו? אין חזרה. נותנים לכם 24 שעות, אספו את החפצים שלכם ותסתלקו

מכאן. הנוכחות שלכם פה תגרום ליהודים לבוא ולקחת גם את בית לחם ובית ג׳אלא ובית סאחור. אני נשבע לך שזה קרה מול העיניים שלי ולמשמע אוזניי. סרבנו ואמרנו לאן נלך? רוצים לחזור לכפר. הם התקשרו עם כוח רגלים. הגיעו חיילים רעולי פנים וסילקו אותנו בכח מהמקום. אספנו את בעלי החיים והלכנו לכיוון הרי חבילה, ואיפה שהיה עסיון. את עסיון כבשו הערבים כמה חודשים קודם, [13.5.1948] כשעוד היינו בכפר, ולקחו ממנה שבויים לירדן. המשכנו ללכת. הגענו לבית סאחור, ואת הצאן לקחנו לרעות בהר אבו ע׳נים, איפה שהיהודים עכשיו בנו התנחלות הר חומה. המצרים היו ליד מנזר מר אליאס ליד תלפיות באלקדס [י-ם]. לא רחוק מאבו ע׳נים. הם גרשו אותנו. אמרו שהנוכחות שלנו שם משבשת להם משהו. הרביצו לנו עם החגורה. התחילו לספר לאנשים שאנחנו מרגלים לטובת הישראלים. נאלצנו למכור את הצאן והמשכנו לגור בבית סאחור. שמענו שהתחילו לבנות מחנות לפליטים, ומי שרוצה לגור בהם שיבוא. כאן מחנה עאידה, מולנו מחנה אלעזה, שם אלדהישה, אלערוב ואלפואר. כך. אנחנו באנו לכאן. זה היה ב- 1950 או 1951. עד אז כבר מכרנו כל מה שהיה לנו. נתנן אוהלים גדולים. כל אוהל לשבע משפחות. לכל אוהל שבעה עמודים. כל משפחה ליד עמוד. האדמה היא הרצפה. האוהל לא עמד בגשם. תנאים קשים.

אחרי 67 ביקרתי בבתי נתיף כמה פעמים. הייתי קוטף משם תאנים ומטייל בו. הכל שם הרוס. השיבה לכפר לא תהיה אם לא נשקם את מצבנו, נתאחד, ונחזור לאמונה שלנו. במצב הנוכחי שלנו, לצערי אני לא רואה תקווה. למרות שאני משתוקק לחיות בכפר שלי.

אני רוצה לסיים בחרוז ברכה:

הנפש הרגישה שמחה
במפגש אדונים נכבדים
תבורכו וברוכים הבאים
בעלי הדר ומפוארים
ביקרתם אותנו בעאידה
ברוכים הבאים, אנשים נשגבים
אציל, ראוי לכבוד, אין לו דומה, כירח מלא
התכבד אצלנו, מוכר במעלותיו
כשקיבל מעמד השגנו את היעד.

بيت نتيف، تموز 2016
בית נתיף, יולי 2016

شهادة

عبد العزيز أبو حميدة
سنة الولادة: *1927*
مكان الولادة: **بيت نتيف**
يسكن حاليًا في بيت جالا
أجرى المقابلة: ***عمر الغباري ورنين جريس***
9.11.2016

أنا عبد العزيز عبد الهادي عليّان أبو حميدة. من مواليد بيت نتيف سنة 1927. بلدنا تقع جنوب بيت جمال ودير ابان وجراش. أما علار ووادي فوكين فمن شرقها. ومن الجنوب تحدنا الجبعة وصوريف وام برج. ومن الغرب عجور وزكريا. مستعمرات يهودية بالمنطقة كانت عصيون جنوبنا وكانت عرتوف شمالنا، وانا حاربت فيهن. إشوَع وعسلين وصرعة ودير رفات هذول كمان من شمالنا. البريج شمال غرب. كانت بيت نتيف زمان من قضا الرملة ولكن الانجليز عملوها من قضا الخليل. أنا كنت أعرف هذي المدن. كنت أسافر عليها كلها حتى حيفا وعكا وام الفحم. كان في سيارات، بالأخص تراكّات (شاحنات). كنا ندفع عشر قروش. وصلت من يافا لحيفا للرملة واللد. الهدف كان عادة شغل وتجارة. كنا نبيع هناك حلال (غنم). كان سوق بالرملة وسوق باللد. سوق اللد كان أبو البرّين، لأنه كانوا ييجوه ناس من عمان، كانوا تجّار ييجوا ويبيعوا جمال. احنا كنا نوخذ عدد بسيط من الغنم أو البقر ونبيعها. بعدين صار عندنا سوق بالبلد، تأسس حوالي سنة الأربعين، وكان على طرف البلد من الشرق. ع القدس كنا نروح ولكن قليل. يافا كانت أقرب وأسهل. كان ناس يروحوا للأقصى ولكن قليل. مش مثل اليوم. الناس ما كانت ملتزمة كثير، لا بالصلاة ولا بالحج. بكل بلدنا كان ثلاث أربع ختيارية وثلاث أربع ختياريات حاجّين وبس. ولا عمرة ولا غيرها. كنت أسافر بالقطار، كنت أروح لمحطة عرتوف مشي أطلع بالقطار للقدس وأرجع من القدس لعرتوف ومن عرتوف للبلد مشي. 3 كيلو. تمرق عن دير أبان وعن جراش.

لبيت والمدرسة

لبلد فيها حارتين حارة الكفرية وحارة الجمارنة، واحنا كفرية، لعدد النص بالنص. الكفرية بشرق البلد ع التلة والجمارنة غربها. كمان بالأرض كنا النص بالنص. أرض واسعة. زراعية وحرش ومراعي. بالحرش زرعوا الانجليز صنوبر ولكن كان فيه أشجار طبيعية تطلع لحالها، بلوط وملّول وسوّيد وعدك وغيرها. البلد كبرت لما هذول الحمولتين سكنوا فيها. قبل هيك كانت بلد صغيرة. زرعنا وفلحنا واشترينا بآخر المدة سيارات.

وعندنا كواشين. في ناس كانت تخاف تسجل اسمها في كوشان خوف من الضرايب فكانوا ناس ثانيين يسجلوا بدالهم.
بيتنا بناه أبوي من حجر والسقف من بوص (قصب) وعليه طينة. ومن الداخل السطح على شكل أقواس من الأربع زوايا. فش بالبلد تقريبًا بيوت من اسمنت وحديد. كلهن من حجر وطين.
كان بالبلد مدرسة للصف الرابع، كانت مدرسة صغيرة وبعدين بنوا مدرسة أكبر، كان عمري خمس سنين، يعني بنوها حوالي سنة 1932. كانت من حجر وكان حواليها اثنين دونم. أنا ما تعلمت. أبوي مات وعمري 12 سنة وصرت أفلح الأرض. وأمي كانت متوفية قبله بخمس سنين. كان لي أخ من أم ثانية لكنه كان كبير واولاده أكبر مني. ومن أمي كنا خمسة ثلاث بنات أكبر مني واولاد اثنين، أنا وأخوي الصغير. كانوا الولاد يتعلموا للصف الرابع، وبعدين كانوا لازم يروحوا يكملوا بالخليل، ولكن كانت بعيدة ولازم تنام هناك، ع شان هيك ما حدا راح تعلم. كان عندنا معلم من بيت جبرين، وكان مدير المدرسة واحد اسمه أبو رشاد، من منطقة رام الله، كان ساكن بالبلد هو وعياله. المدرسة كانت بطرف البلد من الجنوب، يمكن ثلاث اربع بيوت بعدها وبس.

الجامع

كان بالبلد جامع قديم ولكن موجود قبل ما نيجي ع البلد. مثل «الحارات» يعني الساحات، يعني ديوان عام للعائلة، هذي كانت بنايات قديمة وأهل البلد عملوها حارات. الحارة الفوقى إلنا وحارة للجمارنة اسمها الشيخ ابراهيم. الحارة هي مبنى من طابق ونص. الجامع قديم واسمه جامع الأربعين وفيه محراب، ويصلوا فيه صلاة الجمعة، هو قرب المقبرة، مبنى قديم من حجر. الشيخ ابراهيم، ستة متر ع ستة متر، ما كان فيه محراب، عملوه أهل البلد "حارة" وكانوا كمان يصلوا فيه. لما أهالينا أجو على البلد كانت هذي البنايات موجودة وكان بالبلد مغر وبيار ميّ. الير اللي يجمع ميّ استعملوه واللي كان خربان صلحوه.

المياه

المقبرة قريبة من جامع الأربعين، باتجاه شامة. فيها بير كفري عمقه حوالي سبعين متر. اسمه بير الطويل. دايمًا عامر. كانت النسوان تروح تنشل منه مي. هذا بير عِدّ ودايمًا فيه ميّ (مياه ارتوازية وليست مياه شتويّة). كان كمان بيرين كبار مبنيات من حجر، عمق 6 متر، واحد بطرف البلد من شامة وواحد بطرف البلد من قبلي. هذي كمان بيار عدّ مليانة ميّ صيف وشتا. أحيانًا كانت الميّ تفيض برّة البير. البير القبلي اسمه بير الصفصاف موقعه جنوب الشارع الرئيسي مش بعيد اليوم عن الأقمار الصناعية، غربها شوي. البير الشمالي اسمه بير الزاغ. وكان كمان بيرين صغار، بعمق حوالي مترين، بير هُقُّش والبير الشرقي بير الكُرّامة، وهي كمان دايمًا فيها ميّ.
الوديان: واد بولس وفيه خربة ومقام من طابقين. قريب من بير الزاغ. الطابق الثاني فيه مكان للصلاة لأنه فيه محراب ومقام. الخربة اسمها خربة النبي بولس. وقبالها في مغارة اسمها الأربعين. يقال انه انقتل فيها اربعين واحد وع شان هيك سموها الأربعين. واد الأشلول من الشرق ووادي النّجيل ومن قبلي خلة الزطّ ومنها وشمال في خربة زانوع، شمالها في خربة أبو فاطمة وفيها مقام. وادي السمط جنوبي البلد. بالشتا كان قوي وبالصيف ينشف.

الأعراس

الأعراس في البلد كانت تستمر 7-8 أيام سمر. الشباب يعملوا دبكة. والختيارية يعملوا صفين قبال بعض ويردّوا على بعض شعر (حداء). ويسهروا كل الليل.

الأول: والله لابكي على الطيب وأقدّ الجيب ..... ع اللي مدى العمر ما يحكي كلام العيب

الثاني: بلادكم عجعجت ما ينسكن فيها ...... عمر الوليف مع وليفه ما اتفق فيها

الأول: من سهل روبين شفت اللي على المنطار ..... يا ناس قُطف العنب حمّل جمل وحمار

الثاني: كذاب كذاب، يا عندي حمل الجمل ذهب مرصود للعيلة ..... برّكي ذلولك وميّلي عندنا ليلة

الأول: كذاب كذاب، ما عندك ولا سحتوت ..... وفراخكم يا ولد من قلة العلف بتموت

الثاني: يا صاحبي لا تواخذني بزلّاتي ...... زلّ القلم بالورق وايش حال زلّاتي

الأول: الدرب دغري على واد العريش صمّد .... واللي صدف صاحبي يصلّي على محمد

كانوا يقعدوا والنار مولعة. ما كان كهربا. كان حطب. كانوا يحمّلوا على الجمال حطب ويجيبوا ع البلد. النار تظل مولعة ويعملوا عليها قهوة وشاي. وكان صاحب العرس يذبح ثلاث اربع ذبايح. يعزم الناس وقرايبه ويغديهم. ما كان نقوط مصاري زيّ اليوم. كل يوم كان واحد من البلد، وكانوا ينظموا دور بينهم الناس، يحضّر طنجرة لحم وعليها ليرة، والمرأة تبعثها لبيت العريس. كانت عادات حلوة. أنا بعرسي ذبحنا ثور وعنزين. أنا تجوزت سنة 1945.

الانجليز

الانجليز في الـ 36 كان معهم حمير. السيارات ما كانت تمشي بالجبال. كل فرقة فيها عدد من الحمير محملات صناديق ذخيرة. يوم ما انقتل أبو الوليد، انقتل في ام الروس، خربة من خرب بلدنا، عند خربة أم برج. هو من بيت عطاب وكان قائد في الثورة. كانت معركة مع انجليز في ام برج. طلعت الطيارات ع شان تضرب الثوار. منطقة صعبة كلها حجار وشجر. راحت الطيارات بالغلط فوق البريج. والبريج من بلدنا وغرب. صارت تلف فوق البريج. رجعت وقالت ما في طخ. قالولهم مش البريج، أم برج. طلعت الطيارات مرة ثانية وقصفتهم وهناك انقتل أبو الوليد. ما كان امكانيات ضد الطيران. وما كان كفاية سلاح لا بالـ 36 ولا بالـ 48.

معارك 1948

كنا لما نسمع انه اليهود هجموا ع بلد كنا نروح نساعد. من بيت نتيف كنا 70 واحد. كل الوقت مع بعض.

أنا متذكر الهجوم على القافلة اليهودية. هاي كانت قافلة تمشي بمنطقة البلد رايحة على عصيون. كان واحد من صوريف جاي على الحمار على بلدنا يطحن قمح. كان الوقت فجر. في الطريق انتبه لمجموعة قاعدة على سفح الجبل. تسمّع لكلامهم وعرف انهم يهود. أجا على بلدنا وصار يصيح يا ناس في يهود بالجبل. اليهود طلعوا بسرعة لظهر الجبل. لو استحكموا وظلوا فوق الجبل كان ما انقتل منهم جدا. لأنه موقعهم أحسن من موقعنا. لكنهم قرروا ينزلوا ويقاتلونا. وهم نازلين كنّا نطخهم بسهولة. انتهت المعركة بعد المغرب. انقتلوا كلهم. أجوا الانجليز وأخذوا الجثث. واحد من بلدنا اسمه حامد انقتل. واحد من جراش تصاوب. واحد من السموع مات موت طبيعي ودفنّاه عندنا بالبلد في نفس القبر مع حامد.

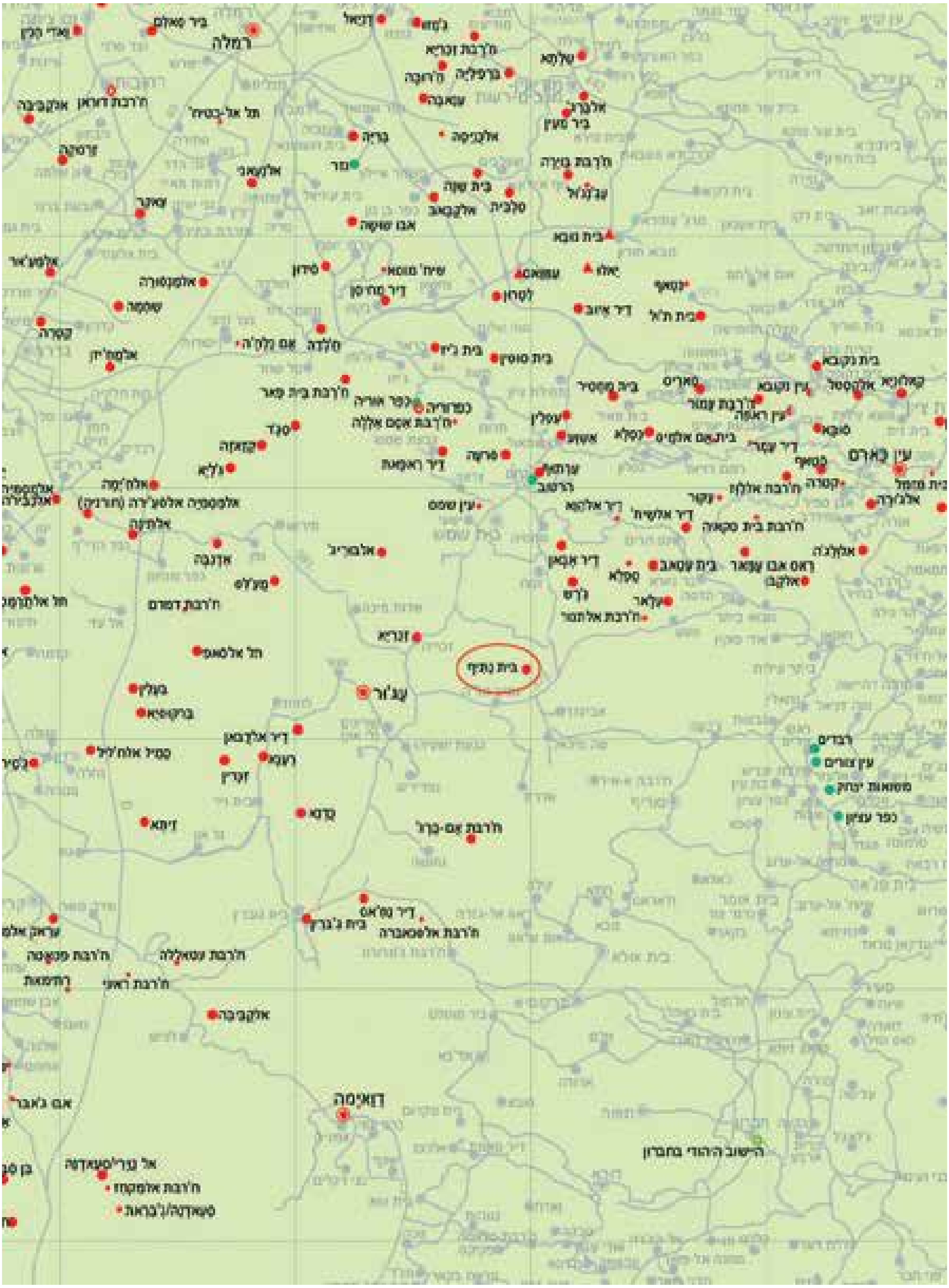

خريطة النكبة بالعبرية من إصدار زوخروت، 2015
מפת הנכבה בעברית. הוצאת זוכרות. 2015
Nakba Map in Hebrew. Zochrot. 2015

خريطة فلسطين 1880، عن موقع الانترنت http://amudanan.co.il

מפת פלסטין 1880, המקור אתר עמוד ענן. http://amudanan.co.il

Map of Palestine 1880, by http://amudanan.co.il

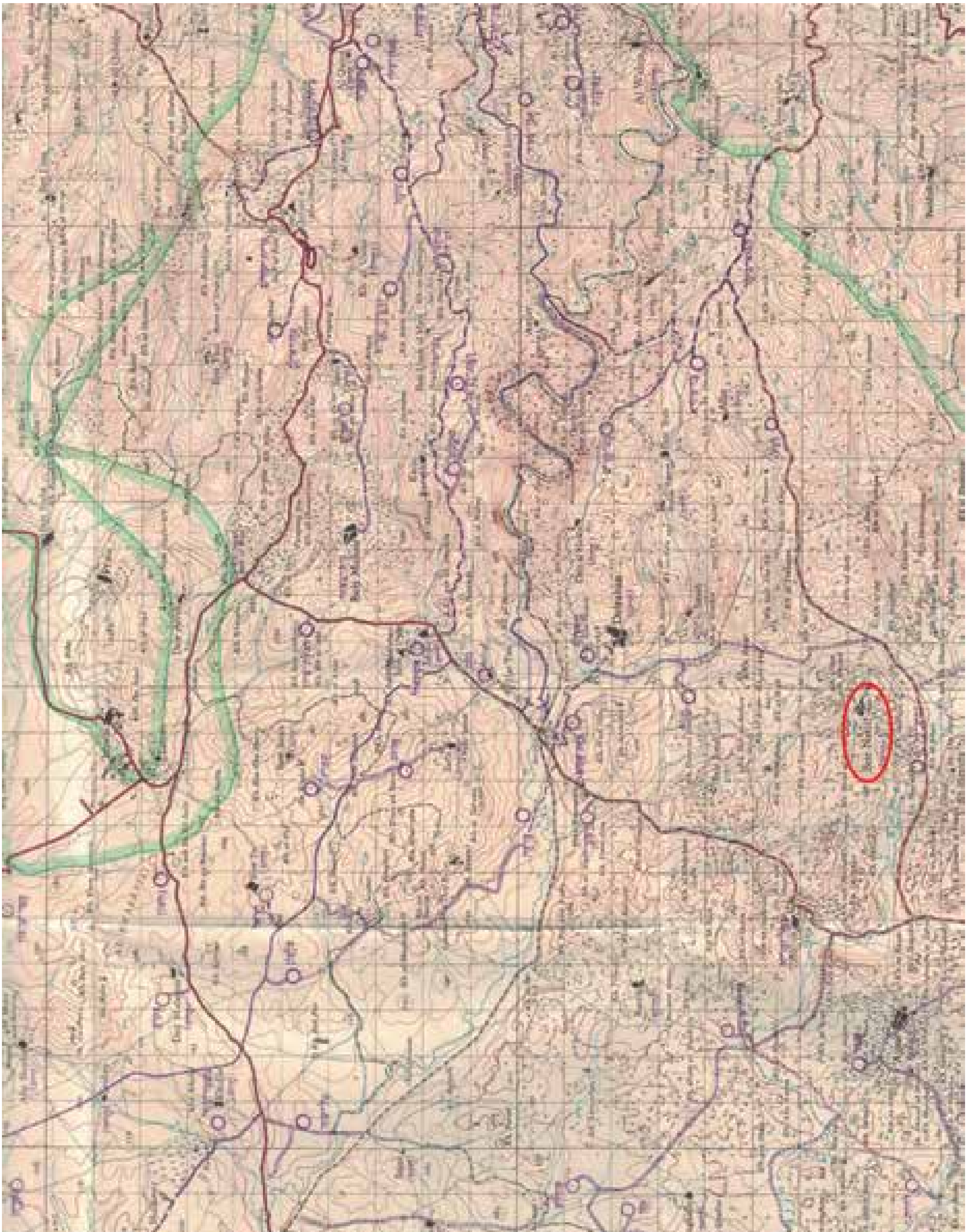

خريطة بريطانية من عام 1943 مع تحديث إسرائيلي عام 1956. تحت القرى الفلسطينية المهجرة كُتب بالعبرية (הרוס) أي مهدوم.

מפה בריטית משנת 1943 עם עדכון ישראלי עד 1956. תחת הכפרים הפלסטינים ההרוסים נכתב בעברית (הרוס).

British map from1943 with Israeli updates till 1956. The word (הרוס) in Hebrew was added below the destroyed Palestinian villages

وأنا شاركت بالمعركة في باب الواد. عند هذول الدبابات الخربانة الموجودة ع طريق القدس. أنا كنت بهذيك المعركة. بتنا بالمنطقة حوالي أسبوع. كانوا أهل بيت محسير يجيبولنا أكل. كنّا ننتظر قافلة. القافلة كانت تطلع من عند النعاني، كان لهم مستوطنة اسمها خُلده، كانت تطلع من هناك. في باب الواد كانت هناك كازية لشخص خليلي، بعدها موجودة، وكان صنوبر ع الجهتين للشارع. قسم منا في القاطع القبلي وقسم بين الشجر. أسبوع واحنا نستنّى. لما الطريق انقطعت من السيارات العاديّة عرفنا انه القافلة قرّبت. وفعلا أجت القافلة وفيها يمكن 70 سيارة ودبابة، الأولى دبابة. ودبابة بالآخر. احنا جبنا تنكتين كاز من الكازيّة. وجبنا من بيت محسير 4 اكياس سكن (رماد) على حمار. وعملنا سدّ فوق ع الطريق. خلطنا وجبلنا السكَن بالكاز. وفردناهن على الشارع. هذا لما نطخّ عليه بيصير نار وما بتقدر الدبابة أو السيارة تقرّب عليها. عملنا واحد قدامهم وواحد من وراهم. لا بيقدروا يقدموا ولا بيقدروا برجعوا. كانت القافلة ممدودة على نص كيلو تقريبا. وبدينا بالهجوم. وصاروا يتخبوا بالدبابات اللي بوسط القافلة. أجوا الانجليز والصليب الأحمر وطلبوا وقف المعركة ع شان ياخذوا المصابين. فأخذوا الكل، الجرحى والقتلى والأحياء. أخذنا سياراتهم وانسحبنا. احنا أخذنا سيارتين ع بيت نتيف.

كانت معركة ثانية عند خلدة [31.3.1948] ولكن هذيك كانت صعبة وانقتل منا كثير. أرض سهل ومزروعة قمح. القمح عالي. طلعن دبابتين ورايحات ع القدس. [كانتا من ضمن قافلة كبيرة ضمّت 37 مركبة ومصفحة انسحبت عائدة بسبب الكمين ما عدا هاتين المصفحتين بسبب الأرض الوحلية] بدينا فيهن طخ. حاولوا يدوروا ويرجعوا بس ما قدروا. الدبابة غرّزت بالتراب. خلص ظلوا محلهن. والدبابة ما فيها كثير جنود، عادة اثنين. يمكن ثلاث. صرنا نطخ عليهم وهم علينا. كانوا يطخوا من فتحات الدبابة. هم يصيبونا واحنا ما نصيبهم. قتلوا منا ستة او سبعة. كنا كثار ومن جميع البلدان. في واحد منا سبح وطلع على ظهر الدبابة وصار ينادي على الإسرائيلي ويقول له «سلّم يا خواجة» قال بسلمش. «سلّم يا خواجة» قال بسلمش. بالآخر قال شاب اعطوني سيارة، بدي أروح ع الرملة أجيب لغم. احنا سلاحنا خفيف ومش نافع. وفعلا راح ع الرملة وجاب لغم. كل هذا صار والدبابيتين محلهن وبعدنا بنطخ على بعض. أجا الشاب مع اللغم وطلع ع الدبابة ورمى اللغم داخل الدبابة وفجرها. وهو نفسه تصاوب. وانتهت المعركة. [التقرير الإسرائيلي يقول أن قائد إحدى المصفحتين قرر تفجير المصفحة على من فيها حتى لا يقع في الأسر، ويقول التقرير أن 22 من أفراد القوة الصهيونية قتلوا].

أما عرتوف رحلت بالليل [16.5.1948].أنا دخلت على عرتوف ثاني يوم بعد ما طلعوا منها. هم مرقوا على صرعة وبعدين على كفرورية. والناس العرب صاروا يوخذوا اغراض من بيوت المستعمرة.

وشاركت بالهجوم على عصيون. [13.5.1948] كان معنا الجيش الأردني. كنا حوالي أسبوع. بالأول جينا على دير شعار [مستعمرة رڤاديم وعين تسوريم] وانسحبوا اليهود منها إلى مستعمرة عصيون. كنّا نضرب ونقصف عصيون وفجأة أجانا أمر من چلوب باشا [القائد العام للجيش الأردني وهو بريطاني] بالانسحاب. الدبابة اللي جنبي

بدت تلف ع شان تنسحب وفجأة فقع تحتها لغم وطار عجلها. أعطى خبر للقائد وهذا قال طيب كملوا الهجوم. كانوا اليهود ملغمين الجبل حول الكبّانية (المستعمرة) وكان كمان سلك «تيل» حواليها ولكنه بسيط. وعاودنا القصف. تقدمنا باتجاه بيوت المستوطنة ولكن مشينا على الصخر خوف من الألغام. في واحد من البيوت طلعت بنت يهودية مع برن وطخت علينا وأصابت منا حوالي 15. وبعدها استسلمت. أخذها الجيش الأردني. وأعطت معلومات للجيش عن الوضع في عصيون. انقتل منهم عدد والباقيين هربوا لمستعمرة حبيلة [مسوؤوت يتسحاق]. حوّطنا حبيلة. طلع واحد يهودي مع راية بيضا وقال احنا بدنا نسلّم ولكن مش الكم وانما للقيادة في القدس، لانكم انتو فوضوية ويمكن تقتلونا بعد ما نسلم. وفعلا بعثوا خبر والقيادة وافقت وأجت 6 باصات تاخذهم. طلب الجيش الأردني منا نبتعد عن المستعمرة، وطلعوا المستوطنين منها بصف ونشيد بالعبري. كان الاتفاق انهم يطلعوا بدون سلاح. دخلنا المستعمرة بعدهم وما لقينا سلاح. وشاركت كمان في معركة الدهيشة [28.3.1948]. هناك عملنا كمين لقافلة جابت امدادات لعصيون وهي راجعة ع القدس عملنا كمين عند الدهيشة. وقتلنا منهم وغنمنا سيارات كثيرة. وأجا الصليب الأحمر والانجليز وأنهوا المعركة وأخذوا اليهود للقدس.

النكبة

كنا في الجبل عند محطة القطار في دير ابان. كنا حوالي 50 - 60 واحد ثوار من البلد. قبالنا عند زكريا [سقطت في 23.10.1948] كمان حوالي 40-50 واحد. اليهود كانوا عند عرتوف. ويهود كانوا في صرعة [سقطت في 18.7.1948]. من هناك كانوا يضربوا علينا بالمدفعية. وصل الجيش المصري وصار ينظم فينا. عيّن منا مسؤولين. وقال بتوخذوا أوامر منا وبس. احنا بنجيب لكم أكل والقيادة موجودة في دير بيت جمال. وبنعطيكم فشك. أعطوا كل واحد قميص وبنطلون جيش. وقالوا انتو تحت أمر الجيش ولازم تنفذوا أوامره. احنا وافقنا. ظلينا على هذا الحال حوالي أربع شهور. واليهود مش عارفين يتقدموا. هم اليهود أقويا بس بالسلاح مش بالشجاعة. احنا كنّا مستحكمين ومانعينهم يتقدموا. لكن يوم من الأيام وفجأة هجمت علينا دبابات عربية وصارت تخوف فينا وترجعنا لورا. ما قتلوا منا حدا. كانوا يطخوا بالهوا. لكن رجعونا ع البلد. شفناها دبابات عربية. عندها حاصروا الاسرائيليين بيت جمال والمصريين هربوا بدون معركة. بعد ثلاثة ايام صاروا يقصفوا بلدنا من منطقة بيت جمال وعرتوف. الناس صارت تخاف وتهرب من البلد. في ناس جابت سيارات واخذت اغراض والقمح. وناس ما أخذت. أنا ما أخذت. مشينا لصوريف. صوريف قريبة، حوالي اثنين كيلو. أخذنا معنا الحلال (المواشي) هناك الناس صارت تتفرق. أنا ومرتي ومعي ولدي محمد كان عمره سنة وشهرين رحنا استأجرنا دار في بيت ساحور. سكنا هناك حوالي 4-5 شهور. كان الإيجار غالي، كنّا ندفع خمس ليرات. وتنكة الميّ بقرش. بعدها رحنا لأريحا. سمعنا انهم عملوا مخيمات للاجئين فانتقلنا هناك وسكنا في مخيم عقبة جبر. كان لي ولأخوي في بيت نتيف حوالي 200 دونم. معي كوشان. وبين يوم وليلة صرت بدون ولا شي. سكنّا في عقبة جبر 15 سنة. في يوم كنت بدي أسافر لألمانيا. عن طريق مكتب سياحة من الخليل. فقلت أجيب مرتي وولادي عند أخوي في الدهيشة. ولكن هذاك الشخص غشني وما

سافرت. وظليت في الدهيشة. بعدين اشتريت هذي الأرض وبنيت هذا البيت. هذي المنطقة تابعة لبلدية بيت جالا.
كل هذا اللي عملناه وحاولنا ندافع وانتصرنا في عدد من المعارك، ولكن السلاح كان قليل. وكان غالي. وجيوش العرب انسحبت.

العودة

بعد ما احتلوا البلد حاولنا نرجع ونتسلل ع البلد ولكن كانوا اللي يمسكوه يقتلوه. انقتل من بلدنا حوالي 15 لأنهم تسللوا للبلد. منهم كان بدهم يجيبوا اغراض من البلد ومن أرضهم. عمّي أبو مرتي انمسك بالبلد، وانقتل مع واحد ثاني من بيت أمّر وإيديهم مربوطة للورا. أنا جيت من أريحا ورحت أفتش على الجثة. أول مرة ما لاقيته وبعدين رجعت مع اولاد عمي. أنا مشيت قدامهم ومعي بارودة. لفّينا بالبلد ندوّر ع الجثة. ما لاقيناه وظلينا هناك ليلة. ثاني يوم كانوا يهود بالبلد فوقنا ولكن ما شافونا. ظلينا نفتش حتى لاقينا الجثتين. كانوا مطخوخين. دفنّاهم في بير بالبلد. ورجعنا.

أنا زرت بيت نتيف عدة مرات بعد الـ 67. كانت البلد المهدمة. لو يصح لي أرجع مستعد أنام هناك بمغارة. بعرف البلد بالشبر. بعرف وين أرض كل واحد. بعرف وين داري ووين دار أخوي.

بيت نتيف ، تموز 2016
בית נתיף, יולי 2016

עדות

עבד אלעזיז אבו חמידה
שנת לידה: 1927
מקום לידה: בית נתיף
מקום מגורים נוכחי:
בית ג׳אלא
מראיינים:
עמר אלע׳בארי ורנין ג׳ריס
9.11.2016

אני עבד אלעזיז עבד אלהאדי עליאן אבו חמידה. נולדתי בבית נתיף ב- 1927. הכפר שלנו ממוקם דרומית לבית ג׳מאל ודיר אבאן [מחסיה] וג׳ראש [ליד זנוח]. בכיוון מזרח היו עלאר [מטע] וואדי פוכין [קיים בגדה המערבית]. דרומית לו היו אלג׳בעה, סֻוריף [שניהם קיימים בגדה], ואם ברג׳ [נחושה וחורבת בורגין בפארק עדולם]. מערבית לכפר היו עג׳ור [עגור] וזכריא [זכריה]. מושבות יהודיות באזור היו עסֻיון [עציון] וערתוף [הר טוב]. אני נלחמתי בהן. הכפרים אשוע [אשתאול], עסלין [אשתאול], סֻרעה ודיר ראפאת גם הם היו צפונית לבית נתיף. אלבריג׳ [שדות מיכה] היה בכיוון צפון-מערב. פעם היה בית נתיף חלק ממחוז רמלה אבל בתקופה הבריטית הוא נכלל במחוז חברון. כל הערים האלה אני הכרתי. נסעתי להרבה מהן. הגעתי עד חיפא, עכא, ואם אלפחם. היו מכוניות, בעיקר משאיות. שילמנו עשרה גרוש לנסיעה. מטרת הנסיעות בדרך כלל הייתה עבודה ומסחר. מכרנו שם צאן. היה שוק באלרמלה והיה שוק באללד [לוד]. השוק של אללד היה שוק שתי היבשות [הגדות], כי הגיעו אליו סוחרים גם מירדן. סוחרים מעמאן מכרו גמלים. הרבה גמלים. אנחנו מכרנו רק ראשי צאן או בקר כל פעם. אחר כך נפתח שוק אצלנו בכפר. נפתח בשנות הארבעים. היה בקצה הכפר המזרחי. נסענו גם לאלקדס [י-ם] אבל פחות ממקומות אחרים. לא כמו היום. אנשים לא היו אדוקים לדת. לא לתפילה ולא לעליה לרגל. בכל הכפר היו רק שלושה ארבעה גברים ושלוש ארבע נשים שעשו עליה לרגל. נסעתי גם ברכבת. הלכתי ברגל לתחנת ערתוף כדי לעלות לרכבת לאלקדס,ובחזרה אותו דבר, ירדתי בתחנת ערתוף ומשם הלכתי ברגל לכפר. כמעט 3 קילומטר דרך דיר אבאן וג׳ראש.

בית ובית ספר

בכפר היו שתי שכונות. שכונת אלכפריה ושכונת אלג׳מארנה. המספרים של שתי המשפחות כמעט שווים. גם החלוקה באדמות הייתה כמעט חצי חצי. אדמה רחבה. חלקה לחקלאות וחלק מרעה וחורשות. בחורשות נטעו הבריטים אורן, אבל היו גם עצים טבעיים כמו עצי אלון, מלול [אלון התבור], סוויד ועוד. הכפר נהיה גדול אחרי ששתי המשפחות הגדולות גרו בו. לפני כן זה היה כפר

عبد العزيز ابو حميدة وابنه محمد الذي كان عمره سنة واحدة يوم التهجير
עבד אלעזיז אבו חמידה ובנו מחמד שהיה בן שנה בעת הגירוש מהכפר

קטן. עיבדנו את האדמה, זרענו וקצרנו. בשנים האחרונות קנינו מכוניות. יש לנו נייר טאבו על האדמות. לי יש אחד. היו אנשים בעלי אדמות שפחדו לרשום בטאבו כי פחדו לשלם מסים. אז אנשים אחרים הציעו לרשום על שמם את האדמה והם שילמו את המסים במקומם תמורת חלק מהיבול.
הבית שלנו בנה אותו אבא שלי. הבית מאבן והתקרה עשויה קש ועליו שכבת בוץ. מבפנים הבית בצורת קשתות, אבן על אבן, מארבע פינות החדר. לא חושב שהיו בכפר בתים מבטון וברזל, הכל מאבן וטיט.

בכפר היה בית ספר עד כיתה ד׳. בהתחלה היה בי״ס קטן ואחר כך בנו בית ספר יותר גדול. הייתי בן חמש כשבנו אותו. בסביבות 1932. היה בנוי אבן ומסביב לו שטח שני דונם. אני לא למדתי. עבדתי באדמה. אבא שלי נפטר כשהייתי בן 12. אימא שלי נפטרה חמש שנים לפניו. היה לי אח חורג גדול ממני בהרבה, אפילו בניו יותר מבוגרים ממני. מאימא שלי היינו שלוש אחיות, גדולות ממני, ושני אחים, אני ואחי הקטן. הבנים בכפר למדו עד כיתה ד׳. בנות לא למדו כלל. אחר כך היית צריך להמשיך לימודים באלח׳ליל [חברון]. אבל זה היה מסובך. היה רחוק והיית צריך לישון שם. בגלל זה אף אחד לא המשיך ללמוד. המורה בבית ספר היה מבית ג׳ברין, ועוד אחד שהיה גם מנהל שמו אבו רשאד,מאזור ראמללה. הוא גר עם משפחתו בכפר. מבנה בית הספר היה בקצה הכפר מצד דרום. רק שלושה ארבעה בתים היו יותר דרומה ממנו.

תרבות ודת

היה בכפר מסגד עתיק שהיה קיים לפני שהמשפחות הגדולות הגיעו לכפר. גם ״חצרות״ המשפחות, שהם כמו דיואן פתוח של המשפחה, גם הן היו מבנים עתיקים ותושבי הכפר הפכו אותם לחצר המשפחה. [חצר- מתחם ציבורי פתוח, מעין סלון או דיוואן, שהיווה מקום מפגש לדיון בענייני הכפר והמשפחה, למפגש חברתי בשעות הערב ולעתים גם לתפילה]. החצר העליונה הייתה שלנו, והחצר של משפחת אלג׳מארנה נקראה אלשיח׳ אבראהים. כל חצר הייתה מבנה של קומה וחצי. המסגד, מסגד אלארבעין [הארבעים] היה מבנה עתיק ויש בו מחראב [גומחה בקיר הדרומי לסימון כיוון התפילה למכה], ובו קיימו את תפילת יום ששי. הוא ליד בית הקברות. מבנה עתיק מאבן. אבל אלשיח׳ אבראהים היה חדר שש מטר על שש מטר, ללא מחראב, אנשי הכפר הפכו אותו לחצר, וגם קיימו בו תפילות. כשסבא רבא שלי הגיע לכפר המבנים האלה היו כבר קיימים אבל ריקים. הם מצאו גם מערות ובורות מים. הם השתמשו בבורות הטובים, ושיפצו את הבורות ההרוסים. בית הקברות היה קרוב למסגד אלארבעין.

מים

יש בבית הקברות באר מים עתיקה בעומק של אולי 70 מטר. נקראה ביר אלטויל [הארוך]. תמיד היתה מלאה מים. מי תהום ולא מי גשם. היו עוד שתי בארות בנויות אבן, בעומק 6 מטר, אחת בקצה הכפר מצפון והשניה בקצה הכפר מדרום. גם שתי אלה היו מי תהום והיו מלאות גם בחורף וגם בקיץ. אפילו לפעמים המים היו צפים החוצה. הבאר הדרומית נקראה ביר אלסַפסַאף [ערבה,צמח], היא הייתה דרומית לכביש הראשי. ליד הלוויינים של היום, קצת מערבה. הבאר הצפונית נקראה ביר אלזאע׳ [סוג של עורב]. והיו עוד שתי בארות קטנות, שני מטר

עומק, ביר הַקְַש, לא יודע מה המשמעות, והבאר המזרחית היא ביר אלכְּרָאמה [אולי במשמעות הנדיבים], גם אלה היו מלאות מים כל השנה.

היו כמה נחלים מסביב לכפר. וואדי בּוּלֶס, ליד חורבה ומקום קדוש בן שתי קומות, קרוב לביר אלזאע׳. הקומה השניה הייתה מסגד. היה שם מחראב ומקום קדוש. החורבה נקראה ח׳רבת הנביא בּוּלֶס. ממול הייתה מערה שנקראה מערת אלארבעין. מספרים שנהרגו בה ארבעים אנשים ומכאן שמה. וואדי אלאשלול מזרחית לכפר, וגם וואדי אלנג׳יל [יבלית, צמח]. מדרום היה וואדי אלזֶט וצפונה ממנו ח׳רבת זנוע, ויותר צפונה ח׳רבת אבו פאטמה ויש שם מקום קדוש. וואדי אלסמט [מכה חזקה] דרומית לכפר. בחורף היה חזק מאוד ובקיץ היה יבש.

חתונות

חגיגות החתונה נמשכו 7-8 לילות. הצעירים רקדו דבקה, הזקנים עמדו בשתי שורות מקבילות, פנים מול פנים, אמרו שירה, וענו אחד לשני בשירה. כך כל הלילה. הדליקו אש. לא היה חשמל. היו הרבה עצים. היו מעמיסים על הגמל הרבה ענפים יבשים מהחורשה ומעבירים לתוך הכפר. האש בוערת כל הזמן. עשו קפה ותה על האש. בעל השמחה היה שוחט שלושה ארבעה בעלי חיים. הזמין את הכפר ואת משפחתו לארוחת צהריים. אז, לא נתנו כסף ביום החתונה כמו היום. במשך שבוע החגיגות, כל משפחה, והם ארגנו תור למשפחות, הכינה סיר בשר ושלחה אותו, בדרך כלל נשים נשאו אותו על הראש, לבית משפחת החתן. על הסיר שמו גם לירה זהב במתנה. אלה היו מנהגים יפים. בחתונה שלי שחטנו שור ושתי עזים. התחתנתי ב- 1945.

הבריטים הבריטים ב- 1936 היו מסתובבים באזור על חמורים. כי מכוניות לא יכלו לעלות להרים. בכל קבוצה היו מספר חמורים עליהם ארגזים מלאים תחמושת. אבו אלוליד, אחד המנהיגים במרד 36, היה מבית עטאב [נס הרים], נהרג באזור אם אלרוס [הראשים], אחת החורבות ליד הכפר שלנו, ליד ח׳רבת אם ברג׳ [חורבת בורגין]. היה קרב מול חיילים בריטים. הם העלו מטוסים כדי להפגיז את המורדים. האזור היה סלעי ומלא עצים. המטוסים חגו בטעות מעל כפר אלבריג׳ [שדות מיכה], שזה מערבית לכפר שלנו, ולא ראו כלום. חזרו ואמרו לא מצאו מורדים. הם עלו שוב והפעם למקום הנכון, אם ברג׳ ולא אלבריג׳, הפגיזו אותם והרגו את אבו אלוליד. לא היה למורדים נשק נגד מטוסים. ולא היה מספיק נשק, לא ב-36 ולא ב- 48.

קרבות ב- 1948

ב- 48 התארגנו כ- 70 צעירים מבית נתיף. כל הזמן היינו ביחד. כל פעם ששמענו שיהודים תקפו כפר רצנו עדי לעזור.

אני זוכר את ההתקפה על השיירה של היהודים. הם הלכו ברגל ליד הכפר לכיוון עסִיון. בחור אחד מסוּריף היה בדרכו לכפר שלנו כדי לטחון חיטה. הוא היה על חמור. השעה היתה שעת בקר מוקדמת. בדרך הוא ראה קבוצת אנשים יושבים במורד ההר. האזין לשיחה והבין שהם מדברים עברית. בא מהר לכפר והתחיל לצעוק יש יהודים על ההר. השיירה התחילה לטפס מהר במעלה ההר. לוּ היו נשארים שם לא היינו מצליחים לפגוע בהם. כי היו בעמדה עדיפה עלינו. אבל הם החליטו לרדת לכיוון שלנו ולהילחם. בדרכם למטה היה קל לפגוע בהם ולהרוג אותם. הקרב נשאר עד רדת החשיכה. כולם נהרגו. האנגלים באו ולקחו את הגופות.

מהכפר נהרג איש אחד שמו חאמד. בחור מג׳ראש נפצע. איש מאלסמוע מת מוות טבעי אבל קברנו אותו בכפר יחד עם חאמד. אני השתתפתי בקרב באב אלוואד. ליד הטנקים המקולקלים [המשוריינים] בדרך לירושלים. הייתי בקרב ההוא. ישנו באזור כמעט שבוע. אנשי בית מחסיר [בית מאיר] שלחו לנו אוכל. המתנו לשיירה. השיירה יצאה ממקום ליד אלנעאני [נען], הייתה מושבה קראו לה חולדה. משם. בבאב אלוואד הייתה תחנת דלק לאדם מחברון, התחנה שם עד היום. חלק מאתנו היו על הגבעה הדרומית וחלק בין העצים. שבוע שלם חיכינו. כשהמכוניות האזרחיות הפסיקו לנסוע על הכביש הבנו שהשיירה מתקרבת. היו בשיירה כ- 70 רכבים וטנקים. הראשון היה טנק ובסוף השיירה היה גם טנק. אנחנו כבר הבאנו שני גלוני בנזין מתחנת הדלק. והבאנו מבית מחסיר ארבעה שקי אפר על חמור. בנינו מחסום במעלה הדרך. ערבבנו את הנפט והאפר ופיזרנו אותו על הכביש. זה היה נדלק כשיורים עליו ולא היה מאפשר למכוניות או אפילו לטנק להתקרב אליו. עשינו אחד כזה מקדימה ואחד נוסף מאחורי השיירה. לא יכלו להתקדם ולא לסגת אחורה. התחלנו את המתקפה. הם רצו והתחבאו בתוך הטנקים שבאמצע השיירה. הבריטים והצלב האדום הגיעו וביקשו להפסיק את הקרב כדי לפנות את הפצועים. אז פינו את כולם, הפצועים וההרוגים והחיים. אנחנו לקחנו את המכוניות שלהם. שתי מכוניות לקחנו לבית נתיף.

קרב נוסף היה ליד ח׳לדה [31.3.1948]. זה היה קרב קשה ונהרגו מאתנו הרבה. עמק זרעו בו חיטה. החיטה הייתה כבר גבוהה. שני טנקים היו בדרך לאלקדס [שני משוריינים אלה היו חלק משיירה בת 37 רכבים ומשוריינים, כולם נסוגו בגלל מתקפה מהמארב מלבד שני המשוריינים שנתקעו באדמה הבוצית], והתחלנו לירות עליהם. ניסו להסתובב ולחזור אבל לא יכלו. הגלגלים נתקעו עמוק בבוץ. נשארו במקומם. בכל טנק אין הרבה חיילים. שניים או שלושה. ירינו עליהם וירו עלינו מהפתחים של הטנק. הם פגעו בנו ואנחנו לא פגענו. הרגו לנו ששה שבעה. אחד הצעירים טיפס על הטנק והתחיל לצעוק לעבר החייל ״תיכנע יא ח׳וואג׳ה״ וההוא ענה ״לא נכנע״. הצעיר אמר תנו לי רכב, אני אסע לאלרמלה להביא מוקש [אולי רימון]. הנשק שלנו היה קל ולא משמעותי. ואכן הוא נסע לאלרמלה והביא [רימון]. בזמן הזה אנחנו עדיין יורים ומנסים, והם יורים עלינו. הצעיר הזה טיפס על הטנק [משוריין] והשליך את הרימון לתוך המשוריין ופוצץ אותו. הוא בעצמו נפצע קשה. וכך נגמר הקרב. [הדו״ח של ההגנה מספר שמפקד אחד המשוריינים החליט לפוצץ את המשוריין על יושביו כדי לא ליפול בשבי. הדו״ח מציין ש- 22 הרוגים היו בין כוחות ההגנה].

היהודים של ערתוף עזבו בלילה [16.5.1948]. אני נכנסתי למושבה אחרי שעזבו. הם עברו ליד סַרעה ומשם לכפרוריה [כפר אוריה]. הערבים לקחו את הדברים מתוך בתי היהודים בערתוף.

השתתפתי גם בהתקפה על עסַיון [13.5.1948] והיה אתנו צבא ירדני. המתקפה ארכה כמעט שבוע. בהתחלה הגענו לדיר שעאר [רבדים ועין צורים שהיו ליד כפר עציון], היהודים נסוגו לכיוון עסַיון. התחלנו לירות ולהפגיז את עסַיון ופתאום קיבלנו הוראות מגלוב פאשה [בריטי שהיה המפקד העליון של הצבא הירדני] להפסיק ולסגת.

הטנק שהיה לידי עלה על מוקש והגלגל שלו התפוצץ ולא יכל לזוז. הוא דיווח למפקד שלו וזה נתן הוראה להמשיך את ההפגזה. מסתבר שהיהודים מיקשו את כל ההר מסביב למושבה. היתה גם גדר תיל אבל זה היה סתם. המשכנו לירות. התקדמנו לכיוון הבתים. הלכנו על הסלעים החשופים בגלל המוקשים באזור. באחד הבתים היתה בחורה יהודיה עם נשק ברֶן.
ירתה עלינו ופגעה בכ- 15 מאתנו. חלקם נהרגו. אחר כך היא הרימה את ידיה, נתנה את הנשק לירדנים, ואף נתנה מידע על מה יש בעסְיון. נהרגו מהם רבים והשאר ברחו למושבת חבילה [משואות יצחק]. הקפנו את חבילה. יצא יהודי על דגל לבן ואמר שהם רוצים להיכנע אבל רק לידי מפקדת הצבא הירדני בירושלים. הוא אמר שהם לא סומכים עלינו, אנחנו לא צבא, בלגניסטים, ועלולים להרוג אותם אחרי שייכנעו. אכן שלחו מסר למפקדה באלקדס. הגיעו ששה אוטובוסים כדי להעלות אותם. המתנחלים יצאו בשורה אחת עם שירה ביחד בעברית. הסיכום אתם היה שהם משאירים את הנשק במושבה. נכנסנו אחריהם לחפש ולא מצאנו נשק.
הייתי גם בקרב אלדהישה [28.3.1948], עשינו מארב לשיירה שהביאה אספקה לעסְיון. בדרכה חזרה לאלקדס [י-ם] חיכינו לה ליד אלדהיישה. הרגנו מהם ותפסנו מכוניות רבות. הצלב האדום והבריטים הגיעו למקום ופינו את היהודים אל אלקדס.

נכּבּה

עשינו הכל כדי לנצח ולשמור על הכפר והמולדת. אף ניצחנו בחלק מהקרבות. אבל הנשק היה מועט. היה יקר. צבאות ערב נסוגו. היינו בהר ליד תחנת הרכבת של דיר אבאן. היינו 50-60 מורדים מהכפר. מולנו ליד זכַּריא [נפל ב- 23.10.1948] היו עוד 40-50 מורדים. היהודים היו ליד ערתוף. והיו יהודים בסֹרעה [נפל ב- 18.7.1948]. משם הם ירו עלינו ממרגמות. הצבא המצרי הגיע מתישהו ואמרו שהם רוצים לארגן אותנו. מינו שניים מאתנו אחראים על הכוח. אמרו להם שיקבלו הוראות רק מהצבא המצרי. וכי הם יביאו לנו אוכל מהמפקדה במנזר בית ג׳מאל, ויתנו לנו תחמושת לרובים. נתנו לכל אחד חולצה ומכנסים צבאיים. ואמרו אתם עכשיו תחת הפיקוד של הצבא ועליכם לבצע הוראות שלו. הסכמנו. היינו במצב הזה ארבעה חודשים בערך. היהודים לא מצליחים להתקדם. היהודים האלה חזקים בזכות הנשק ולא כי הם אמיצים. אנחנו התבצרנו טוב ולא נתנו להם להתקדם. פתאום, יום אחד, ראינו טנקים מתפרצים לאזור שהיינו בו, יורים אבל באוויר, הפחידו אותנו והחזירו אותנו אחורה. אבל לא הרגו אף אחד. ראינו אותם, אלה היו חיילים ערבים. הישראלים התקרבו לבית ג׳מאל. המצרים ברחו ללא קרב. אחרי שלושה ימים התחילו להפגיז את הכפר שלנו מצד ערתוף ובית ג׳מאל. האנשים נכנסו לפחד והתחילו לנוס מהכפר. היו אנשים שהביאו מכוניות ולקחו את החיטה ואת החפצים מהבית. והיו כאלה שלא לקחו כלום. אני לא לקחתי את החיטה שלי. הלכנו ברגל לסֹוריף. סֹוריף קרוב. רק שני קילומטר. לקחנו אתנו את הצאן ובעלי החיים. משם האנשים התפזרו. אני, אשתי והבן שלנו מחמד שהיה בן שנה וחודשיים שכרנו בית בבית סאחור. גרנו שם 4-5 חודשים. השכירות עלתה הרבה. שילמנו 5 גרוש. גלון מים עלה גרוש אחד. יקר. אז שמענו שבנו מחנות לפליטים. עברנו למחנה עקבת ג׳בר ליד יריחו. היו לי ולאח שלי בבית נתיף קרוב ל- 200 דונם. יש לי

קושאן [מסמך רישום קרקע בטאבו]. בין יום ולילה נהייתי בלי כלום. גרנו בעקבת ג׳בר 15 שנה. יום אחד רציתי לנסוע לגרמניה דרך משרד נסיעות בחברון. לכן הבאתי את אשתי והילדים שלי שיגורו ליד אח שלי במחנה אלדהיישה. בסוף לא נסעתי כי סוכן הנסיעות היה רמאי. נשארתי באלדהיישה. אחר כך קניתי את האדמה הזאת ובניתי את הבית הזה. אזור זה, למרות שהוא סמוך למחנה עאידה, שייך לעיריית בית ג׳אלא.

שיבה

אחרי שכבשו את הכפר ניסינו להסתנן ולחזור אבל היהודים היו הורגים את מי תפסו בכפר. רק מהכפר שלנו נהרגו 15 אנשים שנתפסו. אחד מהם הוא חמי. הוא נהרג עם עוד אדם מבית אֻמַּר שהיה אתו. הידיעה הגיעה אלינו כשהיינו ביריחו. באתי מיריחו כדי לחפש את הגופה. פעם ראשונה לא מצאתי. חזרתי פעם נוספת עם בני דוד שלי. היה לי רובה והלכתי מקדימה והם אחריי. חיפשנו יום שלם ולא מצאנו. נשארנו בכפר על למחרת. יהודים היו על פסגת ההר ובמזל לא ראו אותנו. חיפשנו למטה עד שמצאנו את הגופות. היו עם ידיים קשורות לאחור. ירו בהם. קברנו את הגופות בתוך בור בכפר. וחזרנו.

אחרי 67 ביקרתי בבית נתיף. הכפר כולו היה הרוס. בכל זאת, אם יתנו לי היום לחזור, אחזור אפילו לגור במערה שם. אני מכיר את הכפר שעל שעל. יודע איפה האדמה של כל אחד. יודע איפה הבית שלי ואיפה הבית של אח שלי.

لافتة على مدخل كيبوتس نتيڤ هلاميد هِ : أسس عام 1949 بدعم الوكالة اليهودية لأرض إسرائيل.

مخيم عايدة للاجئين

يقع مخيم عايدة للاجئين الفلسطينين في المدخل الشمالي لمدينة بيت لحم، حيث انشأ المخيم من قبل وكالة غوث وتشغيل الاجئين الفلسطينيين التابعة للامم المتحدة في العام 1950، كباقي مخيمات اللاجئين الفلسطينين في الوطن و الشتات على مساحة ضيقة من الارض لا تتجاوز النصف كم مربع. يسكن المخيم الان حولي 5400 مواطن فلسطيني لاجىء مسجلين لدى وكالة الغوث. يحيط المخيم الان جدار الفصل العنصري من عدة اتجاهات، و العديد من الابراج العسكرية، التي سلبت المخيم جميع الاراضي المفتوحة حوله، والتي كانت تعد المتنفس الوحيد لدى سكان المخيم، و فصلت المخيم عن مدينة القدس. شهد المخيم العديد من الاجتياحات ، والقتل و حملات

جدارية في مخيم عايدة من صنع شبيبة المخيم
ציור קיר במחנה הפליטים עאידה, צויר ע״י בני ובנות
נוער של המחנה

الاعتقال التي تقوم بها قوات الاحتلال ضد أهل المخيم، حيث وصلت حصيلة الشهداء خلال الـ 13 سنة الماضية 28 شهيدا، والمئات من الاصابات المختلفة، و عدد كبير جدا من المعتقلين السياسيين.
يعد المخيم تحت مسؤولية وكالة غوث و تشغيل اللاجئين التابعة للامم المتحدة، الا ان وكالة الغوث لا توفر اي نوع من الحماية للاجئين في المخيم، بل و تتنصل من العديد من مسؤولياتها وتقوم بتقليص خدماتها.
رغم أن اسم عايدة هو اسم معبّر ولائق بمخيم لاجئين يطمحون بالعودة إلى بلدانهم، إلا أن التسمية جاءت صدفة على اسم عايدة، السيدة التلحميّة التي كانت تمتلك مقهى على قرب من المخيم في السنوات الأولى لإقامته.
تعود أصول أبناء المخيم الى حوالي 27 قرية ومدينة ، هجّروا منها خلال النكبة في العام 1948 وعام 1967: دير أيوب، الرملة، المسميّة الكبيرة، المسميّة الصغيرة، خلدة، أبو غوش، القدس، جرش، رافات، زكريا، شرفات، بير السبع، بيت عطاب، العمور، بيت جبرين، عجور، الولجة، القبو، علار، دير أبان، المالحة، بيت نتيف، راس أبو عمار، بيت محسير، عراق المنشية، صوريف، بيت عوّا.

جدار الفصل على طرف مخيم عايدة، ويظهر مجسّم قطار الحرية الذي كان جزءًا من نشاط ذكرى النكبة في ايار 2016
גדר ההפרדה הסמוכה למחנה הפליטים עאידה. נראה גם מודל רכבת החרות, שהיה חלק מפעילות יום הנכבה במאי 2016

מחנה הפליטים עאידה

מחנה הפליטים עאידה הוקם ב- 1950 על ידי סוכנות הסעד והתעסוקה של האו״ם (אונר״א), בסמוך לכניסה הצפונית של בית לחם, על שטח של כחצי דונם. שטח צר מאוד ביחס למספר הפליטים והצרכים שלהם. כיום גרים במחנה קרוב ל- 5400 פליטים. המחנה מוקף בגדר ההפרדה ומגדלי תצפית צבאיים. הגדר חנקה את המחנה ומנעה את התרחבותו, וניתקה אותו, כשאר הגדה המערבית, מירושלים הסמוכה. מחנה עאידה סבל ממספר רב של פשיטות, הרג ומעצרים על ידי כוחות הכיבוש הישראלים. במהלך 13 השנים האחרונות נפלו במחנה 28 חללים, נפצעו מאות, ומאות נעצרו.

مخيم عايدة، تشرين الثاني 2016

מחנה הפליטים עאידה, נובמבר 2016

אונר"א היא האחראית על מחנה הפליטים אך היא אינה מסוגלת לספק הגנה לפליטים. גם רמת השירות בתחומי האחריות העיקריים של אונר"א כמו חינוך ובריאות הולכת ופוחתת.
אמנם משמעות השם עאידה היא שבה או חוזרת, וניתן לחשוב שהוא נקרא כך כדי לבטא את הכמיהה של הפליטים לשיבה לכפריהם, אך לא כך הדבר. באפון מקרי, עאידה היה שמה של אשה מבית לחם בעלת בית הקפה שהיה ליד המחנה בשנים הרשאנות להקמתו.
פליטי המחנה גורשו במקור מ- 27 כפרים וערים רובם ב-1948, ואלה שמות:
דיר איובּ, אלרמלה, אלמסמיה אלכּבּירה, אלמסמיה אלסֿעי׳ירה, ח׳לדה, אבו ע׳ו׳ש, אלקֻדס, ג׳רש, ראפאת, זכּריא, שרפאת, ביר אלסבע, בית עטאב, אלעמור, בית ג׳ברין, עג׳ור, אלוולג׳ה, אלקבּו, עלאר, דיר אבאן, אלמאלחה, בית נתיף, ראס אבו עמאר, בית מחסיר, עראק אלמנשיה, סֿוריף, בית עווא.

مفتاح العودة الأكبر في العالم على مدخل مخيم عايدة
מפתח השיבה הגדול בעולם בכניסה למחנה עאידה

إرِيك اَدِر

في حزيران 1936، اعتلى القسّ البروتستانتي الهولندي باستيان يان آدر دراجته الهوائيّة وشرع في رحلة إلى الأرض المقدسة، مهمة جريئة في تلك الفترة. إن روح المغامرة أسدلت بركتها عليه وعلى عقيلته يوهانه عندما شعرا بواجب توفير ملجأ ليهود من بلدهم خلال المحرقة، في البداية في منزلهم فقط، ثم في أماكن أخرى. القسّ آدر أنشأ وأدار شبكة نجحت في إنقاذ «ما مجموعه ..... بين 200 إلى 300 إنسان خلال الحرب»، كما جاء في بحث «يد ڤَـشِم». هذا العدد كان يمكن أن يكون مضاعفًا لو أنه نجح في خطته لتحرير معتقلي المعسكر الانتقالي «ڤستربورك» سيّء الذكر، والذي احتجز فيه يهود هولنديون في طَريقهم إلى معسكرات الموت. لم يتمّ له الأمر بسبب اعتقاله في تموز 1944. وفي 20 تشرين الثاني 1944 تم إعدامه بيد النازيّين. باستيان يان آدر كان عمره 34 عامًا حين مات، وترك وراءه زوجة وولدين.

بفضل هذا الماضي المشترك نشأت علاقة مميزة بين عائلته وبين الناجين وسلالاتهم، والذين عدد منهم هاجروا إلى البلاد.

في أعقاب دعوتها، زارت يوهانه آدر إسرائيل عام 1964، وكررت الزيارة عام 1967، وحينها شرّفت بحضورها حفل غرس أشجار في «جادّة الصالحين من أمم العالم» في «يد ڤَـشِم» وطقس إزاحة الستار عن حجر لتخليد الذكرى قرب كيبوتس «هلامد هـِ» في غابة غرسها الكيرن كييمت (الصندوق القومي اليهوي). ناجون ممتنّون تبرعوا بـ 1100 شجرة تم زرعها على اسم زوجها المرحوم.

إن الخبر بأن زوجته ولدت له ولدًا ثانيًا وأن الوالدة والمولود بخير لم يصل إلى آذان القسّ آدر في زنزانة سجنه. عام 1966، قرر ذاك الابن أن يزور إسرائيل، ولكنه بدلًا من أن يطير بالطائرة ارتآى أن يحذو حذو أبيه. قراره بأن يسافر إلى إسرائيل عبر البرّ بواسطة سفريات مجانيّة أخذه إلى ثلاث دول عربية. خلال ذلك التقى بالطبع مع أشخاص كانوا قد عاشوا في فلسطين حتى 18 عامًا قبلئذ، ولكنهم منعوا من العودة إلى بيوتهم. وقد اكتشف أن مقولة «أرض بلا شعب لشعب بلا أرض» نصفها فقط صحيح.

مرشد من طرف الكيرن كييمت رافقه في زيارة قصيرة إلى الأشجار التي غرست على اسم والده. ظهرت أمام أعيننا أشجار صنوبر صغيرة وغضّة على منحدر وعر. قالوا له أنها غرست حتى تجعل الصحراء مزهرة. لم ينتبه أن تحت الأشجار الطريّة

كانت آثار مدرجات زراعية. لم يسأل ماذا كان هناك قبل ذلك. ومع ذلك فقد أدهشته نقطة الانطلاق بأن تاريخ البلاد إمّا انه بدأ قبل 1900 سنة أو أنه بدأ عام 1948. وعندما سأل عن التاريخ الذي سبق 1948 فقد واجه جهلاً وعدم مبالاة وعصبيّة من طرف مضيّفيه، حتى اللطفاء منهم. وقد برز أمام عينيه عدم اكتراثهم بالدول التي مرّ بها في طريقه الى البلاد وكأنه طار مباشرة من هولندا.

عاد إلى إسرائيل في 2004 وفي 2005. زار «نتيـڤ هلامد هـ» ثانية وهذه المرة لم يتعجّل. اكتشف قرب المكَان أشجار زيتون عمرها مئات السنين. وفي نظرة عن كثب انكشفت شواهد إضافيّة لاستيطان سابق، من ضمنها مدرجات زراعية. عندما سأل عن ذلك في الكيبوتس لم يستطع أحد أن يقول له ماذا كان هناك قبل أكتوبر 1948. ولكنهم اختاروا القول إن قرية يهودية اسمها «بيت نتيـڤ « كانت بالموقع منذ أيام التوراة. عندما سأل في الكيرن كييمت لم يتلقَّ أي جواب. بمساعدة جمعية «زوخروت» اكتشف أن قرية كانت هناك اسمها بيت نتيف. زوخروت وآخرون ساعدوه ليجد عددًا من اللاجئين الذين اضطروا للهرب من القرية عام 1948. «الهرب» هي كلمة غير مناسبة: ج.د.إ طردهم. هم يسكنون الآن في مخيم للاجئين قرب بيت لحم. فقام بإجراء مقابلة مع أحدهم في 2010 واكتشف أن بعضهم، بعد حرب حزيران 1967، استغلّ الفرصة لزيارة قريتهم القديمة، ووجدوا ثلاثة من حيطان منزلهم وجزءًا من السقف ما زالت موجودة في مكانها. ثم استراحوا تحت شجرة الخروب. لم يمر وقت طويل وجاءت جرافات ودمّرت ما تبقى من بيوت قرية بيت نتيف، وحطمت بذلك ما تبقى من وهم السماح للاجئين بالعودة إلى بيوتهم وأراضيهم.

لا شكّ أن تلك الأشجار قد تم التبرع بها بنوايا طيبة. ولا شكّ أن نوايا أرملة القسّ آدر كانت طيّبة حينما أزاحت الستار عن الحجر لذكراه. لكن الواقع هو أن هذه الأشجار قد غرست بهدف محو آثار حياة سابقة وليس لكي تجعل الصحراء مزهرة – إنما لكي تغطي وتستتّر على ظلم فظيع. لا يمكن أن نسأل القسّ آدر كيف كان سيشعر إزاء رؤية اسمه مربوطًا مع هذا الظلم، ولكن ليس من الصعب التخمين ماذا كان ضميره سيصرخ. بالقرب من ذلك المكان يوجد نصب تذكاريّ ضخم لـ 35 من مقاتلي «هَهَـچـناه» الذين سقطوا في طريقهم لمساندة الكيبوتسات في غوش عتصيون في يناير 1948. أحد القتلى في چـوش عتصيون في أيار 1948 كان زوجًا شابًّا لإحدى النساء المَدينات بحياتهنّ للقسّ آدر، والتي هاجرت إلى البلاد. لا يمكن تجاهل معاناة الشعب اليهودي قبل 1948، ولا معاناة اليهود في إسرائيل قبل وبعد «حرب الاستقلال». لكن من الواجب علينا أن نفتح أعيننا نحو معاناة الفلسطينيين، في سنوات الـ 30، خلال ومنذ النكبة، وتحت الاحتلال القاسي على مدى جيلين منذ 1967. هم، كما أحسن وصفهم بنيامين بيت-هلحمي، ضحايا «الخطيئة الأصليّة»: تهجير شعب كامل وتنكيل متواصل به، أمام أعيننا، وفي هذه اللحظات.

حلّ عادل ودائم بين الشعوب لا يُرى في الأفق. لكن خطوة أولى نحوه يجب أت تكون اعتراف كل طرف بمعاناة الآخر، والعفو عن أفعاله. أعمال الصندوق القومي اليهودي تهدف إلى جعل ذلك مستحيلاً. فهو مستمرّ بدوره الفعال في تهجير الفلسطينيين. إن ربط اسم القسّ آدر في هذه الأفعال هو عمل مشين.

ينبغي امتداح زوخروت على موقفها الشجاع في مواجهة هذا النسيان الجماعي المفروض على المجتمع الإسرائيلي لأسباب سياسية ظلاميّة.

(تنويه: النصّ أعلاه يعبر عن رأي كاتبه فقط)

אֵריק אָדֶר

ביוני 1936, עלה הכומר הפרוטסטנטי ההולנדי בסטיאן יאן אדר על אופניו ופתח במסע לארץ הקודש, משימה נועזת באותם ימים. רוחו ההרפתקנית האצילה את ברכתה עליו ועל רעייתו יוהאנה כשמצאו עצמם נדרשים לספק מקלט ליהודים בני ארצם במהלך השואה, בתחילה תחת קורת גגם בלבד, אך עד מהרה גם במקומות אחרים. הכומר אדר הקים וניהל רשת שהצליחה להציל «בסך הכל... בין 200 ל-300 בני אדם במהלך המלחמה», כך לפי מחקר של יד ושם. מספר זה היה מוכפל ויותר לו היה מצליח ליישם את תכניתו לשחרר את עצורי מחנה המעבר «וֶסְטֶרְבּוֹרק» הידוע לשמצה, בו הוחזקו יהודים הולנדים בדרכם למחנות המוות. הדבר נמנע ממנו עקב מעצרו ביולי 1944. ב-20 לנובמבר 1944, הוא הוצא להורג בידי הנאצים. יאן אדר היה בן 34 במותו, והותיר אחריו אשה ושני בנים. בזכות עבר משותף זה נרקמו יחסים מיוחדים בין משפחתו לניצולים ולצאצאיהם, שכמה מהם היגרו ארצה.

בעקבות הזמנתה ביקרה יוהאנה אדר בישראל ב-1964, ושוב ב-1967, ביקור שבו כיבדה בנוכחותה טקס נטיעת עצים בשדרת חסידי אומות העולם ביד ושם וטקס הסרת לוט מעל אבן הנצחה בסמוך לקיבוץ נתיב הל«ה ביער שנטעה קק«ל. ניצולים אסירי תודה תרמו 1100 עצים ליער ואלה ניטעו בשם בעלה המנוח.

הידיעה על כך שאשתו ילדה לו בן שני ושלאם ולבנה שלום לא הגיעה לאזני הכומר אדר בתא כלאו. ב-1966, החליט אותו בן לבקר גם הוא בישראל, אך במקום לטוס הוא בחר ללכת בדרכי אביו. ההחלטה לנסוע לישראל בטרמפים הובילה אותו דרך שלוש מדיניות ערביות. בעשותו כן, הוא נתקל באופן בלתי נמנע באנשים שחיו בפלסטין עד 18 שנה קודם לכן, אך נאסר עליהם לשוב לבתיהם. הוא נוכח לדעת שהאמרה «ארץ ללא עם, לעם ללא ארץ» נכונה רק למחצה.

لافتة معلقة في أحد أزقة مخيم عايدة للاجئين
שלט באחת הסמטאות במחנה הפליטים
עאידה עם מידע על הכפר בית נתיף

מדריך מטעם קק"ל ליווה אותו בביקור קצר בעצים שניטעו בשם אביו. לעיניו נגלו עצי אורן קטנים ורכים מאד על שיפוע טרשי. סיפרו לו שהם ניטעו כדי להפריח את השממה. הוא לא הבחין שמתחת לעצים הרכים היו שרידי טראסות. הוא לא שאל מה היה שם קודם לכן. ובכל זאת הפליאה אותו העובדה שככלל, תולדות הארץ החלו לפני יותר מ-1900 שנה או רק אחרי 1948. כששאל שאלות על ההסטוריה שקדמה ל-1948 הוא נתקל בבורות, אדישות או עצבנות מצד מארחיו, וגם מסבירי הפנים שביניהם. בלט לעיניו חוסר העניין שלהם במדינות בהן עבר בדרכו ארצה, כאילו טס ישירות מהולנד.

הוא שב לישראל ב-2004 וב-2005. ביקר שוב בנתיב הל"ה, והפעם לא אצה לו דרכו. הוא גילה בסמוך עצי זית בני מאות שנים. במבט מקרוב התגלו עדויות נוספות להתיישבות קודמת, כולל הטראסות. כששאל על כך בקיבוץ, איש לא יכול היה לספר לו דבר על מה שהיה שם לפני אוקטובר 1948. אבל הם יכולים היו לספר לו שכפר יהודי בשם "בית נתיב" היה קיים שם עוד מימי המקרא.

כששאל את קק"ל לא קיבל שום תשובה. בעזרת עמותת "זוכרות" הוא גילה שהיה שם כפר בשם בית נתיף. זוכרות ואחרים סייעו לו למצוא כמה מהפליטים שנאלצו לברוח מהכפר ב-1948. "לברוח" אינה מלה מתאימה: צה"ל גירש אותם. כעת הם מתגוררים במחנה פליטים בפאתי בית לחם. הוא ראיין אחד מהם ב-2010 וגילה שלאחר מלחמת יוני 1967 ניצלו כמה מהם את ההזדמנות לבקר בכפרם הישן, ומצאו ששלושה מקירות ביתם וחלקים מגגו עודם במקומם. לאחר מכן הם עשו פיקניק מתחת לעץ החרוב. לא חלף זמן רב בטרם הגיעו דחפורים והחריבו את שארית בתי הכפר בית נתיף, ובכך ניפצו את שארית האשליה כי יינתן לפליטים לשוב לבתיהם ולאדמותיהם.

אין ספק שהעצים הללו נתרמו מתוך כוונות

لافتة على مدخل كيبوتس نتيڤ هلامد هِ لذكرى 35 مقاتلاً هبّوا لمساعدة غوش عتصيون.

טובות. אין ספק שטובות היו כוונותיה של אלמנת הכומר אדר בהסירה את הלוט מעל האבן לזכרו. אך עובדה היא שהעצים הללו ניטעו במטרה למחוק את שרידיו של קיום קודם ולא כדי להפריח את השממה - כדי לכסות ולחפות על עוול נורא.

לא ניתן לשאול את הכומר אדר איך היה מרגיש לו היה רואה ששמו נקשר לעוול זה, אך לא קשה לנחש מה מצפונו היה זועק.

בקרבת מקום יש אנדרטה ענקית ל-35 לוחמי ה«הגנה» שנפלו בדרכם לתגבר את קיבוצי גוש עציון בינואר 1948. אחד מההרוגים בגוש עציון במאי 1948 היה בעלה הצעיר של אחת מהנשים שחייבות את חייהן לכומר אדר, שהיגרה ארצה. אסור להתעלם מסבלו של העם היהודי לפני 1948, וגם לו מסבלם של היהודים בישראל לפני ואחרי «מלחמת העצמאות». אך שומה עלינו גם לפקוח את עינינו לסבלם של הפלסטינים, בשנות ה-30, במהלך ומאז הנכבה, ותחת הכיבוש האכזרי בן שני דורות מאז 1967. הם הקורבנות של מה שבנימין בית-הלחמי היטיב לכנות «החטא הקדמון»: נישולו של עם שלם וההתעמרות המתמשכת בו, לנגד עינינו, ברגעים אלה ממש.

פתרון צודק ובר-קיימא לסכסוך בין העמים אינו נראה באופק. צעד ראשון לקראתו יהיה בהכרח הכרה זה בסבלו של זה ומחילה וכפרה זה על עוולותיו של זה. במעשיה, מבקשת קק«ל למנוע כל אפשרות כזו. היא ממשיכה לקדם את נישול הפלסטינים ללא לאות. לקשור את שמו של הכומר אדר למעשים שכאלה, הוא שימוש לרעה.

יש לשבח את זוכרות על עמדתה האמיצה נגד ההשכחה הקולקטיבית הזו שנכפית על החברה הישראלית ממניעים פוליטיים אפלים.

اللافتة وحجر الذكرى على اسم باستيان يان آدر المهشمة على ارض بيت نتيف قرب مدخل كيبوتس هلامد هِ

אבן הזיכרון והשלט על שם בסטיאן יאן אדר מרוסקים ליד הכניסה לקיבוץ הל״ה , נובמבר 2016

The smashed commemoration stone and plaque in the name of Ds. BASTIAN JAN ADER near Netiv Ha Lamed He entrance, November 2016

No doubt these trees were donated in good faith and the revealing of the commemoration stone for Rev. Ader by his widow equally so. But the fact of the matter is that these trees were planted to wipe out the traces of a previous existence rather than make the desert bloom – to cover up a great injustice.

One cannot ask Rev. Ader what he would have thought about seeing his name tied to this injustice, but knowing what the man stood for it is not difficult to guess.

Nearby is a huge monument for the 35 Haganah soldiers fallen in their attempt to reach the besieged settlements of Gush Etzion in January 1948. One of the fallen in Gush Etzion in May 1948 was the young husband of one of the women rescued by Rev. Ader, who had immigrated to Palestine.

One can and should not close ones eyes to the suffering of the Jewish people before 1948, nor for the suffering of the Jewish people in Israel during and after the "War of Independence". But one should also open one's eyes for the suffering of the Palestinians, in the thirties of the past century, during and ever since the Nakba, and under a brutal occupation for nearly half a century since 1967. They are the victims of what Benjamin Beit-Halahmi aptly called "the original sin": the dispossession and victimization of a whole people. It is still going on. Under our eyes, in our times.

A just and lasting solution to the conflict between the Israeli and Palestinian peoples seems remote. A first step would necessarily be recognition of each other's suffering and seeking atonement for one's wrong doings. The acts of the JNF are aimed at making this impossible. They continue to be instrumental in the dispossession of Palestinians. Tying the name of the Rev. Ader to it is an abuse.

Zochrot is to be commended for taking a stand against this collective, politically inspired amnesia in Israeli society.

الغابة التي غرست على اسم باستيان يان آدر على ارض بيت نتيف قرب مدخل كيبوتس هلامد هِ، تشرين الثاني 2016

החורשה על שם הכומר בסטיאן יאן אדר ליד קיבוץ הל״ה על אדמת בית נתיף, נובמבר 2016

The forest in the name if DS. Bastiaan Jan Ader near Kibutz Netiv Ha Lamed He in Bayt Nattif land. November 2016

to make the desert bloom. What he failed to notice was that under the young trees were remnants of terraces. What he failed to ask was what had been there before. What he observed though is that as a rule, the history of this land began either more than nineteen centuries old or right after 1948. When asking questions about the history before 1948 he was met with ignorance, indifference or irritation, also by his most hospitable hosts. Interest in the countries he had travelled through was conspicuously absent, as if he had flown in directly from Holland.

He returned to Israel in 2004 and 2005. He revisited Netiv HaLamed-Heh, taking his time this time. He discovered centuries-old olive trees nearby. Closer inspection revealed other telltales of a previous presence, including the terraces. When he asked around in Netiv HaLamed-Heh, nobody could tell him what had been there before October 1948. What they could tell him was that a "Beit Netiv" already had existed as a Jewish village in biblical times.

When asked the JNF about it, no answers were given. With the help of Zochrot, he found that there had been a village called Bait Nattif. With the help of yet others he found people who were amongst those who had had to flee this village in 1948. "Fleeing" is not quite the word: they were forced out by the IDF. They now lived in a refugee camp near Bethlehem. He interviewed one of them in 2010 and learned that after the war of June 1967 some of them seized the opportunity to go to visit their old village and found three walls and parts of the roof of their house still standing. They then sat down under a carob tree for a picnic. Soon afterwards, bulldozers came to raze the still standing structures of Bait Nattif, so as to erase any illusions about returning to their ancestral homes and lands.

Last minute update: The memorial stone and the plaque bearing Bastiaan Jan Ader's name were vandalized by unknown persons about a week prior to Erik Ader and Zochrot's joint activity on the land of Bayt Nattif near what is today Kibbutz Netiv HaLamed-Heh. photo by Umar al-Ghubari in November 11th, 2016

اللافتة وحجر الذكرى على اسم باستيان يان آدر المهشمة على ارض بيت نتيف قرب مدخل كيبوتس هلامد هِ

אבן הזיכרון והשלט על שם בסטיאן יאן אדר מרוסקים ליד הכניסה לקיבוץ הל״ה , נובמבר 2016

Erik Ader

In June 1936, the Dutch Protestant Reverend Bastiaan Jan Ader got on his bike to cycle to the Holy Land, a daring undertaking in those days. His spirit of adventure came to him and his wife Johanna in good stead when they felt compelled to give shelter to Jewish compatriots during the Holocaust, first under the roof of their manse only, but soon also elsewhere. Rev. Ader set up and ran a network which managed to save "in all … between 200 and 300 people during the course of the war", according to research by Yad Vashem. This number would have been more than double had he been able to execute his plan to liberate the inmates of the infamous transition camp for Dutch Jews on their way to the death camps, called "Westerbork". His arrest in July 1944 pre-empted this. On the 20th of November 1944, he was shot by the Nazis, at the age of 34, leaving a wife and two sons.

This shared history led to a special relationship between his family and those who were rescued and their descendants, some of whom emigrated to what became Israel.

Upon her invitation, Johanna Ader visited Israel in 1964 and again in 1967, now to be present at a tree planting ceremony at the Avenue des Justes" (of the Righteous Among the Nations) at Yad Vashem and at a ceremony of revealing a commemoration stone near Netiv HaLamed-Heh in a forest planted by the Jewish National Fund (JNF). Grateful survivors had donated 1100 trees for this forest, planted in the name of her late husband.

News that his wife had given birth to a second son and that mother and child were well did not reach Ds. Ader in his prison cell. This son decided in 1966 to visit Israel as well, but instead of taking a plane he choose to follow his father's trail overland, hitchhiking. The decision led him through three Arab countries. In doing so, he inevitably came across people who up to eighteen years ago had lived in Palestine but were barred from returning to their homes. He was confronted by the fact that the saying "a land without people for a people without a land" was a half-truth.

With a guide of the JNF he was taken on a short visit to the trees planted in his father's name. What he saw were very small, very young pine trees on a stony slope. What he learned was that they were planted

‘Aida Camp

Aida camp was established in 1950 on land UNRWA leased from the government of Jordan. The camp is located between the municipalities of Bethlehem, Beit Jala and Jerusalem. It is partially surrounded by the West Bank Barrier and is near to Har Homa and Gilo, two large Israeli settlements that are illegal under international law. These factors, along with the constant military presence and the camps’ proximity to the main checkpoint between Jerusalem and Bethlehem, have made the camp vulnerable to a number of protection concerns. These include regular incursions by Israeli Security Forces (ISF), clashes involving camp residents, many of whom are children, and an increasing number of injuries as a result of excessive force by the ISF.

After the Oslo Accords, the majority of Aida camp fell under Palestinian control (Area A), while some of its periphery (such as the main road running alongside the Barrier) fell under Israeli control (Area C). As a result of the Barrier and its associated regime, residents now have limited access to job opportunities in Israel and East Jerusalem.

The Barrier has also isolated Aida camp from the surrounding recreational area that was once available to residents. Residents have responded by organizing a recreational space on the border of the camp, including a playground, garden and a soccer field.

Aida camp covers a small area of 0.71 square kilometres that has not grown significantly with the refugee population. As such, it faces severe overcrowding problems. Poor personal safety and access (due to the camp’s proximity to the West Bank Barrier) and poor infrastructure are also cited by camp residents as among the most urgent challenges they face.

From: UNRWA West Bank Public Information Office (March 2015)

פוסטר במחנה עאידה: השיבה היא זכות ורצון של העם

Bayt Nattif

District: Hebron
Population 1948: 2490
Occupation date: 21/10/1948
Military operation: HaHar
Jewish settlements on village\town land before 1948: None
Jewish settlements on the built-up area of the village\town after 1948: None
Jewish settlements on village\town land after 1948: Netiv Ha Lamed Hei, Aviezer, Neve Michael, Rogalit, Part of Zano'ah

Bayt Nattif stood on a mountain top in the western zone of the Hebron Mountains, overlooking a coastal expanse in the west and facing a broad mountain range in the east. Bayt Nattif was 1 km north of the Bayt Jibrin-Bethlehem highway and was linked by secondary roads to severals of the area's other villages. It was 21 km north of Hebron.

Bayt Nattif was captured during Operation ha-Har by the Fourth Battalion of the Har'el Brigade. According to the History of the War of Independence, “in Bayt Nattif, the inhabitants' bundles were found, indicating that they apparently wanted to leave the village previously, but they did not have enough time to take along their belongings.” The village was strategically located, and with its occupation, Israeli forces succeeded in blocking the Bethlehem-'Ajjur-Bayt Jibrin road, “the transportation artery which was important for Egyptians troops in this sector.” Isreali raids continued in the area of Bayt Nattif in the months between its capture and the signig of the Armistice Agreement in April 1949. Israeli historian Benny Morris states that the aim was to drive out refugees from nearby villages whi were ancamped in the area south of Bayt Nattif.

Four settlements were established on village land : Netiv ha-Lamed-He, built in 1949, Avi'ezer, Roglit and Newe Mikha'eln all built in 1958.

Today, piles of rubble that have been cleared by bulldozers are scattered over a wide area. In the rubble one can also see the remnants of arched house entrances. There are open and destroyed graves in the unpresereved cemetery, the bones in the graves are visible. An area east of the site is thinly covered by cactuses and carob and olive trees.
www.zochrot.org

Israelis in Bayt Nattif after its occupation in 1948
إسرائيليون يشرفون على بيت نتيف بعد تهجيرها 1948
ישראלים משקיפים את בית נתיף אחרי גירוש תושבו 1948
מקור: ארכיון ההגנה/ויקיפדיה

ذاكرات بيت نتّيف
זוכרות את בית נתיף
Remembering Bayt Nattif

זוכרות
ذاكرات
zochrot

www.zochrot.org